

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิชาพิภยในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการศึกษาวิชาพิภยในสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาสภาพการศึกษาวิชาพิภยในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และ 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของโต๊ะครูและนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเรียนการสอนวิชาพิภยในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) โต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะ จำนวน 7 คน 2) ผู้ช่วยโต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะ จำนวน 5 คน และ 3) ผู้เรียนสถาบันศึกษาปอเนาะ จำนวน 6 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 18 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล และในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยขอเสนอตามประเด็น ดังนี้

4.1 พัฒนาการการศึกษาวิชาพิภยในสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการนำเสนอเกี่ยวกับพัฒนาการศึกษาวิชาพิภยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยขอเสนอพัฒนาการแยกออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1) พัฒนาการของหนังสือหรือตำราวิชาพิภย

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า พัฒนาการการศึกษาวิชาพิภยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นแหล่งอารยธรรมและศูนย์กลางการศึกษาวิชาพิภยตามแนวมัชฮับอัชชาฟีอียี่ที่สอดคล้องกับความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะยึดมัชฮับอัชชาฟีอียี่เป็นแนวทางปฏิบัติตามหลักการศาสนาในชีวิตประจำวัน และในพื้นที่แห่งนี้ได้ก่อเกิดบรรดาผู้รู้มากมายที่ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่และต่างประเทศโดยเฉพาะในยุคที่สามของพัฒนาการศึกษาวิชาพิภยยุคปัตตานีในอดีต เช่น “ชัยคุดาวูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนียฺ เซกซัยนูลออบิติน บิน มุหัมมัด อัลพะฎอนียฺ (ตุวัน มีนาล) ชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอิล อัดดาวูตียฺ อัลพะฎอนียฺ ชัยควันอะหมัด บิน มุหัมมัดเซน อัลพะฎอนียฺ เซกอับดุลเราะหฺมาน บิน มุหัมมัดอาลี อัลพะฎอนียฺ เป็นต้น” “ซึ่งบรรดาปราชญ์เหล่านี้ได้สร้างผลงานทางวิชาการทั้งที่เป็นภาษาอาหรับและภาษามลายูที่เขียนด้วยอักษรญาวีหรือที่เรียกกันว่า “กิตาบบญาวี” ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญทางด้านวิชาพิภยเป็นหลัก และผลงานหรือตำรับตำราเหล่านั้นก็ยังเป็นที่ยอมรับของชาวอาหรับ ตุรกี และแอฟริกาเหนือพร้อมทั้งให้ความสำคัญกับบรรดานักปราชญ์ปัตตานีที่ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจในการทำการสอนหนังสือในมัสยิด อัลหะรอหม ณ นครมกเกฮฺ ในขณะนั้นด้วย ทำให้ปัตตานีได้รับสมญานามว่าเป็น “กระจกเงาของมกเกฮฺ” (Cermin

Makkah) จากความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่ต้องการให้หลักคำสอนของศาสนาได้ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวางของบรรดาปราชญ์ในแต่ละยุคส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาของการศึกษาวิชาฟิกฮ์อย่างมากอย่างต่อเนื่อง”

“ผู้ที่ริเริ่มในการแต่งหนังสือฟิกฮ์ในปัตตานีคนแรกคือเชคดาอูด บิน अबดุลลอฮ อัลพะฎอนีย์ ท่านเกิดวันที่ 1 มุหรรอม ปี ฮ.ศ.1183 ตรงกับ วันที่ 7 พฤษภาคม ปี ค.ศ.1769 ณ ตำบลปาเราะ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับตำบลกรือเซะในปัตตานี และท่านเสียชีวิตที่เกาะอิฟในปี ฮ.ศ.1263 ตรงกับปีค.ศ.1847 (Fathi, 2001 : 23) หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านแต่งขึ้นเป็นเล่มแรกคือ “ بغية الطلاب ” (“บุญยะฮ์ อัจญุลลาบ”) “ท่านประพันธ์หนังสือเล่มนี้ในปี ฮ.ศ.1226 ตรงกับปี ค.ศ.1811 เป็นหนังสือฟิกฮ์ตามแนวมัซฮับอัชชาฟีอีย์ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ท่านได้แต่งต่อจากหนังสือ “ سبيل المهتدي ” (สะบิล อัลมุฮตะดี) ของชัยคุหมัมมัดอัรชาด บิน अबดุลลอฮ อัลบันญารีย์ (เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.1227/ค.ศ. 1812) ได้แต่งเรียบเรียงตามแบบฉบับของชัยคุนรูตดีน อัรรอหนีรีย์ ในหนังสือ “ الصراط المستقيم ” (“อัศรอต อัลมุสตะกิม”) ต่อมาในปี ฮ.ศ.1242 ตรงกับปี ค.ศ.1827 ท่านได้ประพันธ์หนังสืออีกเล่มหนึ่งคือ “ منية المصلي ” (“มุนยะฮ์ อัลมุศอลลี”) แต่ชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์ ยังเห็นว่าตำราทั้งสองเล่มนี้ยังขาดเนื้อหาบางส่วน ท่านจึงประพันธ์หนังสืออีกเล่มหนึ่งที่มีเนื้อหาสมบูรณ์เยอะมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบการเรียบเรียงประพันธ์ตามหนังสือฟิกฮ์ที่เป็นภาษาอาหรับแนวมัซฮับอัชชาฟีอีย์ หนังสือเล่มนั้นคือ “ هداية المتعلم ” (“ฮิดาเยฮ์ อัลมุตะอัลลิม”) ท่านประพันธ์เสร็จในปี ฮ.ศ.1244 ตรงกับปี ค.ศ.1829 นับได้ว่าเป็นหนังสือฟิกฮ์เล่มแรกของชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์ที่มีเนื้อหาครบถ้วน และหลังจากนั้นในปี ฮ.ศ.1249 ตรงกับปี ค.ศ.1834 ท่านได้ประพันธ์หนังสือ “ فتح المنان ” (“ฟัตหุ อัลมันนान”) และต่อมาในปี ฮ.ศ.1252 ตรงกับปีค.ศ.1837 ท่านได้ประพันธ์หนังสือมีชื่อว่า “ الجواهر السنية ” (“อัลญะวาฮิร อัซซะนีเยฮ์”) แต่หนังสือที่โดดเด่นที่สุดของชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์คือ “ فروع المسائل ” (“ฟุรอุ อัจมะสาอิล”) เพราะเป็นหนังสือฟิกฮ์ที่ท่านแต่งขึ้นเป็นภาษายาวีตลอดทั้งเล่ม และตามแบบฉบับของท่านเอง กล่าวคือท่านใช้รูปแบบของการถาม-ตอบปัญหาที่เกี่ยวกับฟิกฮ์อย่างละเอียด จนได้รับการยอมรับจากอุละมาฮ์ชาวอาหรับในยุคนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าท่านเองมิได้เป็นคนอาหรับมาแต่กำเนิดแต่สามารถแต่งหนังสือเป็นภาษาอาหรับได้อย่างสมบูรณ์ ท่านแต่งหนังสือเล่มนี้เสร็จสิ้นเมื่อปี ฮ.ศ.1257 ตรงกับปีค.ศ.1842” (Bin Abdullah, 1977 : 17)

“ปราชญ์ปัตตานีท่านต่อมาที่แต่งหนังสือฟิกฮ์หลังจากเชคดาอูด อัลพะฎอนีย์คือเชคชัยคุลออาบิติน บิน มุหัมมัด อัลพะฎอนีย์ หรือตุวัน มีนาล ท่านเกิดที่ ตำบลบือแนบาแด ในปี ค.ศ. 1820 และได้เสียชีวิตในปีฮ.ศ.1332 ตรงกับปี ค.ศ.1913 หนังสือที่ท่านแต่งคือ “ كشف اللثام ” (กัซ

ฟู อัลลีซาม) เป็นหนังสือฟิกฮ์อีกเล่มหนึ่งที่มีความสำคัญ ท่านแต่งหนังสือเล่มนี้ในปี ฮ.ศ.1307 ตรงกับปี ค.ศ.1889” (Fathi, 2001 : 67-70) หนังสือเล่มนี้มีสองภาคด้วยกันภาคแรกมีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบัญญัติฟิกฮ์ทั่วไป และภาคที่สองจะมีเนื้อหาเฉพาะบทบัญญัติว่าด้วยกฎหมายมรดกอิสลาม”

“ปราชญ์ปัตตานีท่านต่อมาที่มีงานเขียนทางฟิกฮ์คือเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี อัลพะฎอนีย์ หรือ เชคนิมัต กือจิก ท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ.1260 ตรงกับปี ค.ศ.1844 ณ ปุเลาตุยง รัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซียและเสียชีวิตในปีฮ.ศ.1333 ตรงกับปีค.ศ.1915 ณ นครมัทกะฮะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ท่านได้แต่งหนังสือฟิกฮ์ไว้หลายเล่มด้วยกัน เช่นในปี ฮ.ศ.1303 ตรงกับปี ค.ศ.1886 ท่านได้แต่งหนังสือฟิกฮ์มีชื่อ “مطلع البدرين” (“มัจญลอะฮ์ อัลบัตร์รียัน”) และในปี ฮ.ศ.1312 ตรงกับปี ค.ศ.1895 ท่านก็ได้ประพันธ์หนังสือคือ “وشاح الأفراح” (“วิชาหุ อัลอัฟรอก”) และในปี ฮ.ศ.1323 ตรงกับปี ค.ศ.1905 ท่านก็ได้ประพันธ์หนังสือคือ “سواطع البرق” (“สะวาฎฎิฮ์ อัลบรัฎ”) และในปี ฮ.ศ.1331 ตรงกับปี ค.ศ.1913 ท่านก็ได้ประพันธ์หนังสืออีกเล่มหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือฟิกฮ์เรื่องสุดท้ายที่ท่านแต่งขึ้นคือ “البحر الوافي” (“อัลบะหะ อัลวาฟีย์”)

“ปราชญ์ปัตตานีคนสำคัญถัดมาที่มีผลงานทางฟิกฮ์คือเชคอะหมัด บิน มุหัมมัดเชน อัลพะฎอนีย์ ท่านเกิดเมื่อปีฮ.ศ.1272 ตรงกับปีค.ศ.1856 ณ หมู่บ้านยามูในปัตตานี และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ.1325 ตรงกับปีค.ศ.1908 ณ นครมัทกะฮะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เชคอะหมัด อัลพะฎอนีย์ได้แต่งหนังสือฟิกฮ์ไว้หลายเล่มด้วยกันเช่น เล่มแรกคือ “بہجة المتبدین” (“บะฮะญะฮ์ อัลมุบตะดีน”) ท่านได้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้เมื่อปีฮ.ศ.1310 ตรงกับปีค.ศ.1892 หนังสือเล่มนี้จะครอบคลุมในเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับฟิกฮ์ อัลอิบาดัตหรือบทบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮ์ มีหน้าประมาณ 63 หน้า เล่มที่สองคือ “عنوان الفلاح” (“อุนวาน อัลฟะลาหุ”) ท่านแต่งหนังสือเล่มนี้เมื่อปีฮ.ศ.1319 ตรงกับปีค.ศ.1902 หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับหลักความเชื่อ ส่วนที่สองมีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบัญญัติต่างๆของฟิกฮ์ และส่วนที่สามมีเนื้อหาเกี่ยวกับตะเศวฟุฟ หนังสือเล่มนี้มีหน้าอยู่ประมาณ 85 หน้า และเล่มที่สุดท้ายซึ่งถือว่าเป็นงานเขียนที่โดดเด่นที่สุดของท่านคือหนังสือ “الفتاوی الفطانية” (“อัลฟะตาวา อัลพะฎอนียะฮ์”) ท่านแต่งหนังสือเล่มนี้เมื่อปีฮ.ศ.1324 ตรงกับปีค.ศ.1906 หนังสือเล่มนี้เป็นงานประพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะของตัวท่านเอง คือท่านเขียนในลักษณะถามตอบโดยที่คำถามต่าง ๆ นั้นมาจากประชาชาติที่หลากหลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยคำถามเหล่านั้นส่วนใหญ่มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับฟิกฮ์ กฎหมายอิสลาม และมีบางส่วนจะเกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อและตะเศวฟุฟ” (Fathi, 2001 : 55)

“นักปราชญ์ปัตตานีท่านต่อมาที่แต่งหนังสือฟิกฮ์คือชัยค้อับดุลเราะหมาน บิน มุหัมมัดอาลี อัลพะฎอนีย์ หรือโต๊ะโฆดิง ท่านเป็นนักปราชญ์อีกหนึ่งท่านที่ใช้ชีวิตร่วมสมัยกับชัยค้อหมัมมัด

บิน อีสมาอีล อัลดาวูดีและชัยคอะหฺมัด บิน มุหัมมัดเซน อัลพะฎอนีย์ ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ.1333 ตรงกับปี ค.ศ.1915 ณ นครมักกะฮฺ ท่านเป็นปราชญ์นักปิตตานีที่มีฐานะค่อนข้างมีฐานะ ในยุคของท่านการทำตำราหรือประพันธ์หนังสือภาษามลายู โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ ท่านถือว่าเป็นอีกหนึ่งทางในการเผยแพร่ หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านประพันธ์ไว้คือ “ نور الأبصار ” (“นूर อัลอับศอร”) เป็นตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติของการละหมาด” (Fathi,2001:287)

“ปราชญ์ปิตตานีท่านสุดท้ายที่มีผลงานทางฟิกฮ์ในตอนปลายของยุคนี้ คือหะฎีมุหัมมัดหุสซัยน์ บิน अबดุลละฎีฟ หรือ โต๊ะกะลาบอ ท่านเกิดที่หมู่บ้านกะลาบอ ในปิตตานี ท่านเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นปราชญ์ทางด้านวิชาฟิกฮ์อีกท่านหนึ่ง ในปี ฮ.ศ.1312 ตรงกับปี ค.ศ.1895 ท่านได้แต่งหนังสือ “ هدایة السائل في بیان المسائل ” (ฮิดายะตุ อัสสาอิล ฟิ บะยานิ อัลมะสาอิล) เป็นหนังสือที่ท่านได้รวบรวมบทบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวกับฟิกฮ์จากหนังสือมากกว่า 40 เล่ม และท่านก็ได้เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.1367 ตรงกับปี ค.ศ.1948” (Fathi, 2001 : 102)

ฉะนั้น “ในยุคนี้ถือว่าการศึกษาฟิกฮ์ในปิตตานีได้มาถึงจุดสุดยอดแห่งการศึกษาในระบบปอเนาะโดยใช้บรรดาภิตาบญาวีที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตำราในการเรียนการสอน ทำให้ชาวปิตตานีมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งนับตั้งแต่อดีตจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้เพราะว่าบรรดาปราชญ์ปิตตานีเหล่านั้นสามารถผลิตตำราหรือหนังสือฟิกฮ์ที่มีความสำคัญมากมายขึ้นมาเอง ซึ่งส่งผลทำให้การศึกษาฟิกฮ์ในปิตตานีได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากนักศึกษาทั้งในและต่างประเทศเช่น ประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชา เวียดนาม และฟิลิปปินส์ ตลอดจนประเทศในแถบแหลมมลายูคือมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน ต่างก็เข้ามาศึกษาวิชาการอิสลามที่ปิตตานี และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วบรรดานักศึกษาเหล่านั้นก็นำเอาความรู้ที่เรียนมากลับไปถ่ายทอดให้แก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่ อีกทั้งยังได้เผยแพร่ภาษามลายูอีกทางหนึ่งด้วยดังตัวอย่าง ในบางตำบลในประเทศพม่าและกัมพูชาได้ใช้ภาษามลายูในการอ่านคุฎบะฮฺละหมาดวันศุกร์เป็นต้น และยิ่งไปกว่านั้นในการเรียนการสอนก็ยังใช้ภิตาบญาวีที่แต่งโดยบรรดาปราชญ์ปิตตานีอีกด้วย” (A.Malek , 1994 : 95) อย่างไรก็ตามการศึกษาฟิกฮ์ในสมัยนั้นก็ยังคงจำกัดเฉพาะการศึกษาฟิกฮ์ตามแนวมัซฮับอัชชาฟีอีย์ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากหนังสือทั้งหมดที่ได้กล่าวข้างต้น นักปราชญ์ส่วนใหญ่จะประพันธ์หนังสือก็จะมีรูปแบบเดียวกัน คือการแปลและเรียบเรียงจากหนังสือตำราฟิกฮ์ที่เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งในยุคนี้ยังไม่ปรากฏความหลากหลายของฟิกฮ์ในการยึดถือทัศนะของมัซฮับอื่นที่นอกเหนือจากมัซฮับอัชชาฟีอีย์

หลังจากเริ่มศตวรรษที่ ยี่สิบ จนถึงปัจจุบัน โต๊ะครูหรือนักวิชาการอิสลามบางท่านได้แสดงทัศนะที่แตกต่างกัน ทำให้ปรากฏการณ์ความหลากหลายแห่งการศึกษาหาความรู้และการพิสูจน์ถึงความถูกต้องของแหล่งที่มาของแต่ละทัศนะ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสภาพ

การศึกษาและประพันธ์หนังสือในยุคแห่งความหลากหลายทางด้านวิชาการอิสลาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นพัฒนาการของวิชาฟิกฮ์ได้มาถึงยุคแห่งนี้

“โต๊ะครูท่านแรกที่มีงานเขียนทางฟิกฮ์ในยุคนี้คือหัจญ์อะหมัด บิน อับดุลวะฮฮาบ อัลฟูซานีย์หรือโต๊ะครูตูวอ⁸ ท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ.1320 ตรงกับปี ค.ศ.1902 ที่รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าในขณะที่บิดาและมารดาของท่านคือหัจญ์อับดุลวะฮฮาบ บิน อิสมาอิล และหัจญ์อะฮะมีนะฮฺ บินติ มูซา เดินทางกลับจากนครมักกะฮฺโดยทางเรือซึ่งขณะนั้นมารดาของท่านกำลังตั้งครรภ์ จนกระทั่งมาถึงรัฐเคดาห์บรรดามิตรสหายของบิดาของท่านก็ได้ร้องขอให้พักอาศัยที่รัฐเคดาห์นี้ก่อนจนกว่าหัจญ์อะฮะมีนะฮฺจะคลอดบุตรแล้วค่อยเดินทางกลับปัตตานี ท่านทั้งสองตอบรับข้อร้องขอดังกล่าว ทำให้หัจญ์อะหมัด อัลฟูซานีย์ถือกำเนิดที่รัฐเคดาห์ บิดาของท่านเดิมทีเป็นคนตำบลดาหล อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ในขณะที่มารดาของท่านเป็นคนตำบลหนองจิก อำเภอนงจิก จังหวัดปัตตานี แต่ทั้งสองคนได้ตัดสินใจอาศัยอยู่ที่หนองจิก ดังนั้นหัจญ์อะหมัด อัลฟูซานีย์จึงเติบโตที่ตำบลหนองจิก ต่อมาในปีค.ศ.1917 บิดาของท่านก็ได้ส่งหัจญ์อะหมัด อัลฟูซานีย์ไปศึกษากับหัจญ์อับดุลเราะซิด โต๊ะครูปอเนาะบานา ก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อ ณ นครมักกะฮฺในปี ฮ.ศ. 1341 ตรงกับปีค.ศ.1922 จนกระทั่งระยะเวลาได้ผ่านไป 13 ปีท่านก็เดินทางกลับยังมาตุภูมิในฐานะอาलिหมหรือโต๊ะครูที่เต็มเปี่ยมไปด้วยวิชาการอิสลาม สังคมมุสลิมในปัตตานีในขณะนั้นก็ได้ให้ความสำคัญและเคารพนับถือโต๊ะครูเป็นอย่างมากเฉกเช่นท่านหัจญ์อะหมัด อัลฟูซานีย์ หลังจากที่ท่านได้สมรสมีครอบครัว ท่านก็ได้ไปอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านปอซัน ตำบลปรীগิ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ในปี ฮ.ศ.1354 ตรงกับปีค.ศ.1935 หลังจากนั้นชาวบ้านปอซันก็ได้เห็นถึงความสำคัญของโต๊ะครูจึงได้ช่วยกันสร้างปอเนาะขึ้นมาเพื่อให้ท่านได้เปิดทำการสอนหนังสือ ระยะเวลาผ่านไปไม่นานบรรดาศูลกศิษย์ของท่านเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทำให้ปอเนาะของท่านเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปีฮ.ศ.1356 ตรงกับปีค.ศ.1937 และได้มีการตั้งชื่อปอเนาะว่ามัดเราะฮะฮฺ อัลมัศละหะฮฺ อัลอิสลามียะฮฺ (مدرسة المصلحة الاسلامية) ในปีฮ.ศ.1359 ตรงกับปีค.ศ.1940 ท่านได้เสียชีวิตลงในปีค.ศ.1996 หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านแต่งขึ้นมีสองเล่มด้วยกัน เล่มแรกคือ “ طريق المسلك في جواب سئوال ما يحال الهلاك اليه ” (ฎะฮฺรึฏ อัลมัสลัก ฟิ ญะวะบิ สุอาล มายุหาลุ อะลัยฮิ อัลฮะลาเก อิลัยฮิ) ท่านได้แต่งหนังสือเล่มนี้เมื่อปีฮ.ศ.1376 ตรงกับปีค.ศ.1956และอีกเล่มหนึ่งคือ “ خلاصة المرضية ” (เคาะลาเศาะฮฺ อัลมัรฎียะฮฺ) ท่านแต่งหนังสือเล่มนี้เมื่อปี ฮ.ศ.1389 ตรงกับปี ค.ศ.1969 หนังสือเล่มแรกท่านได้เขียนเกี่ยวกับการเชือดสัตว์ในกฎหมายอิสลาม ซึ่งชี้แจงถึงปัญหาว่าด้วยไก่ที่ถูกเชือดหลังจากที่ถูกรณชนว่าเป็นที่อนุมัติรับประทานได้หรือไม่ หนังสือเล่มนี้เริ่มด้วยการเขียนในภาษาอาหรับในหน้าที่ 2 ถึงหน้าที่ 4 และแปล

⁸ โต๊ะครูตูวอ แปลว่า โต๊ะครูเฒ่า ที่เรียกอย่างนี้ก็เพราะว่าท่านมีอายุที่ยืนยาวเกือบหนึ่งศตวรรษ กล่าวคือท่านเสียชีวิตในขณะที่มีอายุ 94 ปี

เป็นภาษามลายูในหน้าที่ 4 ถึงหน้าที่ 8 ส่วนในหน้า 9 ถึงหน้าสุดท้าย มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำเร็จของความรู้ศาสนา สิ่งที่เป็นสุนัตหรือมั่นคงในการละหมาด และสิ่งที่ทำให้การละหมาดนั้นเป็นโมฆะ ส่วนเล่มที่สองท่านเขียนเพื่อชี้แจงถึงจุดยืนของท่านในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการทำบุญจัดงานเลี้ยง เนื่องจากคนตาย ซึ่งท่านมีทัศนะว่าการปฏิบัติในประเด็นดังกล่าวเป็นที่อนุมัติโดยที่ท่านอ้างว่าท่านได้ยึดตามอุละมาอ์รุ่นก่อน และลูกศิษย์ที่สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านที่เป็นที่รู้จักก็คือหัจญ์อับดุลกอติร วาเจาะ โต๊ะครูปอเนาะสะกัม อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และหัจญ์อับดุลลอฮฺ สาเราะาะ โต๊ะครูปอเนาะบือแนบแดด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี” (Fathi, 2001 : 251)

“โต๊ะครูคนต่อมาที่มีผลงานทางฟิกฮ์ในยุคนี้คือหัจญ์อับดุลลอฮฺ บิน มุหัมมัดศอลิห หรือเป็นที่รู้จักในนามบาบออับดุลลอฮฺ บือแนกือบง ท่านเกิดในปี ฮ.ศ.1331 ตรงกับปี ค.ศ.1912 ที่หมู่บ้านบือแนกือบง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ท่านได้เริ่มการศึกษาของท่านจากผู้เป็นบิดาของท่านเอง ท่านสามารถอ่านอัลกุรอานเองได้ทั้งสามสิบญุส ในขณะที่มีอายุแค่เจ็ดขวบ เมื่อท่านเติบโตขึ้นบิดาของท่านก็ได้ส่งท่านไปศึกษาที่ปอเนาะบือมิง⁹ กับโต๊ะครูชื่อหัจญ์วันอะหมัด บิน วันอิตรีส หรือโต๊ะบือมิง ต่อมาในปี ฮ.ศ.1353 ตรงกับปีค.ศ.1934 ท่านก็ได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ นครมักกะฮฺ ท่านได้ใช้ชีวิตในการศึกษาที่มักกะฮฺเป็นระยะเวลาจนถึง 22 ปีท่านก็ตัดสินใจเดินทางกลับสู่มาตุภูมิในปี ฮ.ศ.1375 ตรงกับปีค.ศ.1956 ในปีเดียวกันนี้เองปอเนาะบือแนกือบงก็เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โดยมีโต๊ะครูที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านฟิกฮ์อีกท่านหนึ่ง และท่านได้ตั้งชื่อปอเนาะนี้เป็นทางการว่าดาร์ลุ อามาน (دار الأمان) ในยุคเดียวกันนี้ยังมีปอเนาะอื่นที่มีชื่อเสียงอีกหลายแห่งด้วยกันดังนี้

1. ปอเนาะบือมิง ของโต๊ะครูหัจญ์วันอะหมัด บิน วันอิตรีส
2. ปอเนาะเมาะโง ของโต๊ะครูหัจญ์หะสัน บิน มุหัมมัดอามีน
3. ปอเนาะปอซัน ของโต๊ะครูหัจญ์อะหมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ อัลปอซันนีย์
4. ปอเนาะดาลอ ของโต๊ะครูหัจญ์อับดุลเราะหฺมาน บิน มุหัมมัดอรัซัด
5. ปอเนาะสะมะลา ของโต๊ะครูหัจญ์วันอิสมาอีล

บาบออับดุลลอฮฺ บือแนกือบงได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ 26 เซาวาล ฮ.ศ.1411 ตรง กับวันที่ 10 พฤษภาคม ปีค.ศ.1991 ผลงานทางฟิกฮ์ที่โดดเด่นของท่านมีสองเล่มด้วยกันเล่มแรก คือ “ الكواكب النيرات في رد أهل البدع والاعادات ” (อัลกะวาภิบ อันนัยยิริออต ฟิ ร็อดดี อะฮฺลิล อัลบิไดวัล อาดีอาด) ท่านได้เขียนหนังสือเล่มนี้เสร็จในปี ฮ.ศ.1380 ตรงกับปี ค.ศ.1960 หนังสือเล่มนี้ถือว่าท่านบาบออับดุลลอฮฺ บือแนกือบง เป็นผู้เปิดมิติใหม่ของการแต่งหนังสือในปัตตานี ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าหนังสือเล่มดังกล่าวมีเนื้อหาที่แตกต่างจากหนังสือเคาะลาเศาะฮฺ อัลมัรฎียะฮฺ ของหัจญ์อะหมัด อัลปอซันนีย์อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือบาบออับดุลลอฮฺ บือแนกือบง ได้เขียนต่อต้านเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นบิตอะฮฺและครุอฟาต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการทำบุญจัดงานเลี้ยง

⁹ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านภูมิ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

เนื่องจากคนตายพร้อมกับมีการร่วมกันอ่านสุเราะฮ์อัลอิคลาสให้แก่คนตายนั้น ท่านมีทัศนะว่าการกระทำในเรื่องดังกล่าวนี้เป็นบิดอะฮ์ที่ต้องห้าม (بدعة محرمة) และถ้าหากว่าผู้ตายนั้นมีหนี้สินหรือมีทายาทที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยแล้วการจัดเลี้ยงในลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามหรือหะรอมอย่างชัดเจน” (Fathi, 2001:223) “ซึ่งทัศนะดังกล่าวก็สอดคล้องกับทัศนะของมัชฮับหะนะฟียะ มาลิกียะ ฮัมบะลียะ และอิมามอัชชาฟีอียะอีกด้วย โดยยืนยันว่าทัศนะของอัชชาฟีอียะได้ถูกกล่าวไว้ในหนังสือตฺหะฟะตุ อิลมุหฺตาจญ์ ของอิมามอับดุลอะฮ์ดี อัลฮัยตะมียะ ความขัดแย้งของทั้งสองทัศนะเริ่มเด่นชัดมากขึ้นหลังจากที่بابอับดุลลอฮ์ บือแนกือบงได้แต่งหนังสือดังกล่าวในปีเดียวกัน และได้มีโต๊ะครูบางคนสนับสนุนทัศนะดังกล่าวนี้ ในขณะที่มีฝ่ายคัดค้านนำโดยหัจญีอะหมัด อัลฟุชานียะ หัจญีอิตรีส บิน หัจญีอาลี (بابอเยาะ ตฺยง อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี) และคนอื่นๆ อีกมากมายถือได้ว่าเป็นทัศนะของผู้รู้ส่วนใหญ่ ซึ่งมีทัศนะว่าการจัดเลี้ยงในลักษณะดังกล่าวนี้มิได้เป็นสิ่งที่ต้องห้ามหรือบิดอะฮ์แต่อย่างใด เพียงแต่ถ้ามีการจัดเลี้ยงที่ไม่มีการตั้งเจตนาเพื่อมอบความดีให้แก่ผู้ตายในขณะที่ศพผู้ตายยังอยู่ในบ้านนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจหรือ มักรูฮ์เท่านั้นเอง แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่สนับสนุนให้มีการจัดงานเลี้ยงถ้าหากว่าผู้ตายมีหนี้สินหรือมีผู้สืบสันดานที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ทัศนะนี้สอดคล้องกับทัศนะของอุละมาอ์รุ่นหลังที่สังกัดมัชฮับอัชชาฟีอียะ ความขัดแย้งครั้งนี้ถือได้ว่าไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ปัตตานี ทำให้แต่ละฝ่ายต่างก็ตื่นตัวในการค้นหาหลักฐานเพื่อนำมาหักล้างกัน

โต๊ะครูท่านต่อมาที่เขียนหนังสือฟิกฮ์คือหัจญีอับดุลกอดีร์ บิน หัจญีวาเงาะฮ์ หรือเป็นที่รู้จักในนามอาเยาะฮ์เดร์ สะกัม ท่านเกิดในปี.ศ.1340 ตรงกับปี.ศ.1921 หนังสือที่ท่านแต่งขึ้นคือ “جرمين سولهن” (จิรมิน สุลฮัน) เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเชือดสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ที่ประสบอุบัติเหตุเช่นไก่ที่ถูกรถชนแล้วนำมาเชือดในขณะที่ยังที่ชีวิตอยู่นั้น ท่านมีความเห็นว่ามันไม่อนุมัติให้รับประทานได้ เนื่องจากว่าถึงแม้จะไม่เชือดไก่ตัวนั้นมันก็ต้องตายอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นการเชือดจึงไม่มีผลแต่อย่างใด แต่ทัศนะดังกล่าวนี้ไปขัดแย้งกับทัศนะของหะยีหะสัน บิน มุหัมมัดอามีน หรือหัจญีหะสัน เมาะโง (1896-1969) ท่านเป็นโต๊ะครูอีกท่านหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญทางฟิกฮ์ ท่านมีความเห็นที่ต้องพิจารณาที่ไกว่าหลังจากที่ทำการเชือดแล้วยังคืนอีกหรือไม่หรือมีเลือดกระเซ็นออกมาหรือไม่ ถ้ามีลักษณะตามเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งก็กล่าวมานี้ก็ถือว่าอนุมัติให้รับประทานได้ แต่ถ้าขาดเงื่อนไขทั้งสองนี้ก็ถือว่าไม่อนุมัติให้รับประทานได้ ท่านได้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้ในปี ฮ.ศ.1377 ตรงกับปี.ศ.1957 และท่านได้เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.1411 ตรงกับปี ค.ศ.1991

โต๊ะครูท่านต่อมาที่มีผลงานทางฟิกฮ์คือหะยีอิตรีส บิน หะยีอาลี หรือبابอเยาะ ตฺยง ท่านเกิดเมื่อปี.ศ.2466 ตรงกับปี ค.ศ.1922 และเสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ.2538 ตรงกับปี ค.ศ.1995 (อับดุลรอแม สุหลง , 2546 : 34, 69) หนังสือที่ท่านเขียนขึ้นคือ “ اين بيراف جوافن يگ باكوس درفد ”

” سوالن ینغ داتغ درفد مجلس اكام اسلام جغواد فطاني (นี่คือหลายๆคำตอบที่ดีจากประเด็นปัญหาที่มาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี) ท่านได้รวบรวมคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางฟิกฮ์ที่ได้รับจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะในกรณีปัญหาการจัดงานเลี้ยงที่บ้านคนตาย ท่านได้เขียนหนังสือเล่มนี้ในปี ฮ.ศ.1393 ตรงกับปี ค.ศ.1973 อย่างไรก็ตามหลังจากที่บรรดาโต๊ะครูและนักวิชาการฟิกฮ์ได้เปิดมิติใหม่แห่งการศึกษาฟิกฮ์ โดยมีการนำเอาทัศนะของมัซฮับอื่นนอกเหนือจากมัซฮับอัชชาฟีอีย์มาใช้ในสังคมปัตตานีทำให้เกิดกระแสออกมาทั้งฝ่ายที่ต่อต้านและฝ่ายที่สนับสนุนทำให้การศึกษาวិชาฟิกฮ์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมากพอสมควรกับการศึกษาที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน”

ทำเนียบปราชญ์และนักวิชาการฟิกฮ์กับงานเขียนที่สำคัญ พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

ชื่อปราชญ์และนักวิชาการฟิกฮ์	ชื่อหนังสือ	ปีที่แต่ง
1. อบู กุฎัยบะฮ์ รอซีดี บิน अबดุลรอหมาน ¹⁰	11 عمدة الاحتاب في تحقيق بغية الطلاب 12 احكام الاضحية 13 التحقيق الوافي علي منية مصلي 14 دليل الطالبين في جواز التبرك بالصالحين 15 القول الصحيح في صلاة التراويح 16 اركان الصلاة علي المذهب الاربعة 17 موسوعة فقه الصام 18 احكام الصلاة في الطائر	พ.ศ.2560/ค.ศ.2017 พ.ศ.2560/ค.ศ.2017 พ.ศ.2560/ค.ศ.2017 พ.ศ.2560/ค.ศ.2017 พ.ศ.2560/ค.ศ.2017 พ.ศ.2560/ค.ศ.2017 พ.ศ.2562/ค.ศ.2019 พ.ศ.2560/ค.ศ.2017

¹⁰ โต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะม้อฮัด อัลอาลีย์ ลิลดิรอสาด อัลอิสลามียะฮ์ วัน อัลอะเราะบียะฮ์ ตำบลตาลีฮาย อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

¹¹ ดุรูปที่ 1 ในภาคผนวก จ

¹² ดุรูปที่ 2 ในภาคผนวก จ

¹³ ดุรูปที่ 3 ในภาคผนวก จ

¹⁴ ดุรูปที่ 4 ในภาคผนวก จ

¹⁵ ดุรูปที่ 5 ในภาคผนวก จ

¹⁶ ดุรูปที่ 6 ในภาคผนวก จ

¹⁷ ดุรูปที่ 7 ในภาคผนวก จ

¹⁸ ดุรูปที่ 8 ในภาคผนวก จ

	<p>9. الحواشي الفطانية¹⁹</p> <p>10. الادلة الجلية علي سفينة الصلاة²⁰</p> <p>11. توضيح الشبهات²¹</p> <p>12. ايضاح المصاح²²</p> <p>13. كسيلافن وهايبة تنتع مسألة خلافة²³</p>	<p>พ.ศ.2561/ค.ศ.2018</p> <p>พ.ศ.2560/ค.ศ.2017</p> <p>พ.ศ.2560/ค.ศ.2017</p> <p>พ.ศ.2561/ค.ศ.2018</p> <p>พ.ศ.2562/ค.ศ.2019</p>
2. อิบน์ อัลบันดาร์ อัลพะฎอนีย์	قلب الام	พ.ศ.2555/ค.ศ.2012
3. ดร. อับดุลหะดีม บินอะหมัด	<p>1. فنديوان فعوروسن جنازة</p> <p>2. فنديوان صلاة معيكوت السنة</p>	<p>พ.ศ.2560/ค.ศ.2017</p> <p>พ.ศ.2560/ค.ศ.2017</p>
4. โต๊ะครุ หะยี ดาเวด บิน หะยี อับดุลลอลย	همفونن رسالة توحيد فقه دان ورد سلفس سمبهيح	พ.ศ.2558/ค.ศ.2015
5. โต๊ะครุหะยีอับดุลลอลย บิน อิดริส สาเราะ อัลพะฎอนีย์ ²⁴	25. تذكرة الغفلة في بيان اسار الصلاة	พ.ศ.2561/ค.ศ.2018

จากการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่อพัฒนาการศึกษาวชิชาพิศุในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สถาบันปอเนาะส่วนใหญ่ยังคงใช้ตำราวิชาพิศุเดิมที่เคยได้เล่าเรียนจากโต๊ะครุในอดีต เพราะมองว่าตำราวิชาพิศุที่นำมาใช้สอนนักเรียนนั้นถือเป็นตำราที่มีความบารากัด ด้วยตำราวิชาพิศุเหล่านี้โต๊ะครุก่อนๆ สามารถสร้างคนที่มีคุณภาพในสังคมทุกวันนี้ได้ ดังนั้นตำราวิชาพิศุจึงไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการพัฒนาเนื้อหาแต่อย่างใด นอกจากนำมาปรับปรุงหรือพิมพ์ใหม่ให้เกิดมากขึ้นเพราะนักเรียนในปอเนาะมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี จึงจำเป็นที่ทางสถาบันปอเนาะในพื้นที่อำเภอยะรังต้องนำตำราเดิมมาปรับปรุงใหม่โดยเฉพาะรูปร่างหรือลักษณะของตำราให้ดูทันสมัยมากขึ้นเท่านั้นส่วนเนื้อหาในตำรายังเป็นเนื้อหาเดิมทั้งหมด ส่วนสถาบันปอเนาะที่มีการ

¹⁹ รูปที่ 9 ในภาคผนวก จ

²⁰ รูปที่ 10 ในภาคผนวก จ

²¹ รูปที่ 11 ในภาคผนวก จ

²² รูปที่ 12 ในภาคผนวก จ

²³ รูปที่ 13 ในภาคผนวก จ

²⁴ โต๊ะครุสถาบันศึกษาปอเนาะอิสลามศึกษาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

²⁵ รูปที่ 14 ในภาคผนวก จ

ขยายเป็นสถาบันปอเนาะขนาดใหญ่การจัดการเรียนการสอนค่อนข้างจะมีระบบมากกว่าสถาบันปอเนาะขนาดกลางและขนาดเล็กนั้น กลุ่มตัวอย่างบางคนในความเห็นว่ามีการพัฒนาตำราต่างๆ ที่แตกแผนกเป็นเรื่องหรือประเด็นความรู้ในด้านต่างๆ นำจากตำราเดิมเพื่อให้เป็นไปตามระบบที่หน่วยงานของรัฐได้วางไว้ ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอदारุสลาม ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เราใช้ตำราวิชาฟิกฮ์ของโต๊ะครูคนก่อนๆ ที่เขาได้เรียบเรียงเป็นเล่มและถ่ายทอดให้เรามาจวบจนปัจจุบัน” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ในฐานะเป็นสถาบันปอเนาะขนาดใหญ่จากประสบการณ์ที่ได้สังเกตมานั้น ตำราวิชาฟิกฮ์ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ทุกๆ ปอเนาะจะใช้ตำราวิชาฟิกฮ์ในการสอนเหมือนกัน ตำราเล่มเดียวกันเนื้อเดียวกัน แต่พอสถาบันปอเนาะเริ่มขยายขึ้นพร้อมๆ กับการศึกษาในปัจจุบันทำให้คนที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่วนร่วมในและมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของปอเนาะมากขึ้น เกิดการสร้างหลักสูตรแกนกลางของสถาบันปอเนาะ ทำให้ตำราวิชาฟิกฮ์ถูกแยกย่อยออกมาเป็นรายวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ทั้งหมดก็เอามาจากตำราเดิม” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาดา อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “พัฒนาการในด้านตำราวิชาฟิกฮ์จากอดีตถึงปัจจุบัน มีการยึดหลักตำราอดีตเป็นหลัก เพราะปัจจุบันส่วนมากตำราจะพิมพ์ตกหล่นมาก ก็จะไปทบทวนดูของอดีต ด้วยเหตุนี้หลายๆ ปอเนาะจึงยังยึดตำราเดิมของวิชาฟิกฮ์เพราะกันไม่ยากให้เกิดการผิดพลาดเนื่องจากทุกคำในตำรามีความหมายหากพิมพ์ตกแล้วอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คาดเคลื่อนได้” (สาและ แวดาโอ๊ะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิดายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่ตำราก็ใช้ตำราเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงวันนี้” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายออดันัน สาคอ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุสซาฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “จากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ตามรูปแบบการศึกษาของปอเนาะแล้วจะใช้ตำราเดียวกัน” (ออดันัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาปัง โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะदारุอิมาน ปือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปอเนาะยังใช้ตำราเดิมสอน

นักเรียนไม่มีตำราวิชาฟิสิกส์อื่นๆ มาเพิ่มเติม นอกจากผู้เรียนเขาจะหามาอ่านเอง” (แวมมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหย๊ะยา อาบู่ระ โตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราวิชาฟิสิกส์ของเราไม่ได้พัฒนาไปมากกว่า เราแค่เอามาทำให้ใหม่ แต่เนื้อหาเหมือนเดิมหมด” (หย๊ะยา อาบู่ระ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โตะครุส่วนจะใช้ตำราที่เขาได้ร่ำเรียนมาจากโตะครุก่อนๆ แล้วมาสอนนักเรียนและชาวบ้านต่อ ปัจจุบันก็ยังเป็นอย่างนี้” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

อาจารย์บาชมะห์ นิแ้ว ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราวิชาฟิสิกส์ไม่ได้มีการพัฒนาอะไรมาก เพราะโตะครุจะใช้ตำราเดิมสอนอยู่ ส่วนจะเป็นตำราวิชาฟิสิกส์ทั่วไปที่เขานิยมสอนกันในปอเนาะ” (บาชมะห์ นิแ้ว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ในทางพัฒนาด้านตำรานั้นก็จะยึดในตำราจากอดีตเป็นที่ตั้ง และปัจจุบันก็จะไม่หนีจากตำราดั้งเดิมและก็จะมีส่วนเพิ่มเติมตามกาลเวลากล่าวคือ ทุกอย่างที่เคยเปลี่ยนแปลงออกจากรูปแบบนั้นก็อยู่ในรูปแบบที่มาจากตำราของบรรดาอุลามายในอดีต” (มะซากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี “ปัจจุบันปอเนาะที่ขยายเป็นโรงเรียนก็มีการพัฒนาหลักสูตรทำให้ตำราเดิมได้รับการพัฒนา โดยการเขียนตำราย่อยๆ ของตำรานั้นๆ แต่ส่วนมากแล้วเนื้อหาจะเป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากตำราวิชาฟิสิกส์ที่ใช้สอนกันในปอเนาะตั้งแต่อดีต” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี “ส่วนใหญ่โตะครุจะใช้ตำราเดิมที่ได้เรียนมาสอนและเรียนกันมารุ่นสู่รุ่น” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โตะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “พัฒนาการอดีตถึงปัจจุบัน เราไม่อาจจะสร้างตำราฟิสิกส์เหมือนคนอดีตได้ ในสถาบันปอเนาะ ล้วนแล้วใช้ตำราฟิสิกส์ที่เก่าแก่มาพันกว่าปี เพราะตำราของคนในอดีตมีความบารอกัดและอิกลาสในการสร้างตำราขึ้นมา รุ่นพี่ผมหลายคนก็จบ

มาแล้วสามารถไปสอนคนในชุมชนกลายเป็นที่พึ่งของคนในสังคมก็หลายคนแล้ว” (พิกรี โตะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ผมว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์มาก เพราะคนรุ่นหลังได้เรียนเหมือนคนรุ่นก่อน ๆ ที่เขามีวิชามาก สามารถพัฒนามาเป็นระบบปอเนาะจนถึงปัจจุบันที่เราได้เห็นกัน” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่แน่ใจ แต่เท่าที่เรียนมา ดูรุ่นพี่ก็ใช้ตำราวิชาฟิสิกส์เล่มเดิม” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “น่าจะไม่มีอะไรพัฒนามาก เพราะเราศึกษาตำราเดียวกันกับรุ่นพี่ก่อนๆ เรา เล่มที่ผมเอามาใช้เรียนก็เอามาจากรุ่นพี่” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะลิบริ มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมือนเดิม วิชาฟิสิกส์ที่เรียนมีไม่กี่เล่ม เท่านี้ก็เรียนไม่ไหวแล้ว” (มะลิบริ มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูด นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ทราบ เพราะเรามีหน้าที่เรียน เพราะตำราที่เรียนก็สร้างความเข้าใจในรายละเอียดของฟิสิกส์ได้” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังให้ความเห็นว่า ตำราวิชาฟิสิกส์ที่ใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันปอเนาะมีความเหมาะสมกับผู้เรียนและประชาชนที่สนใจ เพราะตำราเหล่านี้จะเป็นตำราเรียนวิชาฟิสิกส์ที่เจาะจงเฉพาะฟิสิกส์แนวทางของสังกัดมัชฮับซาฟีฮ์ซึ่งสอดคล้องกับคนในสังคมบ้านเราดั้งเดิมและปัจจุบันโดยส่วนใหญ่แล้วจะถือหลักการฟิสิกส์ในชีวิตประจำวันตามแนวทางของมัชฮับซาฟีฮ์ ดังนั้นตำราวิชาฟิสิกส์ของสถาบันปอเนาะมีความเหมาะสมกับปัจจุบันแม้จะสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงมาแล้วยังก็ตาม ความรู้จากตำรายังคงสามารถใช้ได้และมีความจำเป็นกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมปัจจุบันด้วย ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอदारุสลาม ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัด ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมเพราะเป็นตำราที่สอนกันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เข้าใจง่าย และเป็นแหล่งความรู้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง เด็กๆ ที่มาเรียนปอเนาะเมื่อออกไปแล้วอย่างน้อยๆ เขาเหล่านี้ก็มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการวิชาฟิสิกส์ บาง

คนสามารถเป็นโต๊ะอีหม่าม และอีกหลายคนก็เป็นผู้ให้แก่ชุมชน” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมเพราะเป็นตำราวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะเป็นตำราสายชาฟีอี๊ย ซึ่งคนบ้านเราจะอยู่ในมัซฮับนี้กัน” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะควา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมเพราะคนบ้านเราจะถือมัซฮับชาฟีอี๊ยกัน ในตำราส่วนใหญ่เป็นทัศนะของมัซฮับชาฟีอี๊ย” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมเพราะในตำราส่วนใหญ่เป็นทัศนะของมัซฮับชาฟีอี๊ย” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุสลิมีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คนบ้านเราส่วนมากจะนับถือมัซฮับอัสชาฟีอี๊ย และเนื้อหาของตำราวิชาฟิกฮ์ก็เป็นการรวบรวมหลักการฟิกฮ์ที่มาจากแนวทางของมัซฮับอัสชาฟีอี๊ย โดยบรรดาอุลามายาของในอดีต ฉะนั้นแม้ว่าบ้านเราจะเปลี่ยนแปลงสักแค่ไหนผมมองว่าตำราเหล่านี้ก็ยังจำเป็นและมีความเหมาะสมที่สุดกับบริบทบ้านเรา” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวมมาแอ กาบิง โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดาร์ลอิมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมเพราะในตำราส่วนใหญ่เป็นทัศนะของมัซฮับชาฟีอี๊ย ไม่ค่อยมีความขัดแย้งระหว่างโต๊ะครูปอเนาะด้วยกัน ไม่เหมือนโต๊ะครูสมัยนี้ที่ขัดแย้งกันเพราะทัศนะหรือเรียนกันหลายมัซฮับ” (แวมมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายหะยะยา อาบูวะ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “การสอนวิชาฟิกฮ์ของสถาบันปอเนาะในปัจจุบันยังคงได้รับความสนใจจากประชาชนในพื้นที่ จริงๆ ชาวบ้านเขาอยากรู้ว่าในการดำเนินชีวิตประจำวันของเขานั้นอิสลามสอนว่าอย่างไรบ้าง ทำให้เมื่อมีการสอนนอกจากนักเรียนของปอเนาะแล้วยังมีชาวบ้านมานั่งฟังพร้อมๆ กันด้วย แสดงให้เห็นว่าตำราวิชาฟิกฮ์ยังมีความจำเป็นต่อชาวบ้านในการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน” (หะยะยา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาฮิลลุลมุดีตีนิยะห์ ตำบลสะนอ อำเภอ ยะรังจังหวัด ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมมาก เพราะเด็กนักเรียนมาเรียนปอเนาะบางคนไม่รู้อะไร ละเอียดไม่เป็น นาน ๆ ก็ปฏิบัติได้เอง” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแฉ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวีวิทยา ตำบล ยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสม เนื่องตำราวิชาฟิกฮสามารถสอนให้เด็กนักเรียนก็ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน” (บาชมะห์ นิแฉ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสม เนื่องตำราวิชาฟิกฮเป็นฟิกฮในแนวทางมัซฮับชาฟีอีย์ตรงกับคนบ้านเราที่ยึดถือกัน” (มะซากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรีเยห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมกับสภาพสังคมบ้านเราที่ได้รับอิทธิพลของศาสนาจากแนวทางมัซฮับชาฟีอีย์” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมีเยห์ ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสม เพราะตำราวิชาฟิกฮส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งนักเรียนที่มาเรียนก็ได้รับความจากการเรียนวิชาฟิกฮ และที่สำคัญเขาสามารถเอาความรู้ต่างๆ ที่เรียนมาปฏิบัติต่อตนเองและสังคมด้วย” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราในปัจจุบันของสถาบันปอเนาะมีความเหมาะสมมาก และถ้าเป็นไปได้ให้มีการสอนในทุก ๆ ที่ และทุกสถาบัน” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า เหมาะสมมากเพราะเราสามารถเรียนรู้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะวัยรุ่นอย่างเรา เป็นวัยที่ต้องตัดสินใจให้ถูกต้องบนเส้นทางของชีวิต ตำราที่ใช้ในปอเนาะจึงเหมาะกับทุกเพศและทุกวัย (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เหมาะสมมากนอกจากจะได้

อิดได้ถ่ายทอดและเผยแพร่วิชาความรู้ให้แก่ชาวบ้านได้รู้จักการปฏิบัติศาสนกิจ เช่นการละหมาด เพื่อแสดงความรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางของอิสลาม ดังนั้นการเรียนการสอนวิชาฟิกฮฺจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการที่จะจัดระเบียบสังคมมุสลิมให้เป็นไปตามแนวทางของอิสลาม เชคสะอิดจึงใช้สถานที่ปฏิบัติศาสนกิจหรือเรียกว่าบาไลเป็นศูนย์การเรียนการสอน” (หะสัน หมัดหมาน , 2001:16) “ก่อนที่เชคสะอิดจะได้รับการแต่งตั้งเป็นดาโต๊ะครีราชาพะกีฮฺในปี ค.ศ.1457 ต่อมาสถานที่การเรียนการสอนวิชาฟิกฮฺก็ได้เปลี่ยนไปเป็นที่ราชวังซึ่งเจ้าเมืองปัตตานีคนแรกที่เข้ารับอิสลามนั้นได้มอบหน้าที่ให้แก่เชคสะอิดเพื่อทำการสอนกฎหมายอิสลามให้แก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนาง ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจเข้ามาศึกษากฎหมายอิสลามในราชวัง ทำให้ราชวังในยุคแรกของอิสลามใช้ว่าเป็นเฉพาะศูนย์กลางในการปกครองบ้านเมืองอย่างเดียว แต่ยังเป็นสถาบันการเรียนการสอนกฎหมายอิสลามอีกด้วย ในขณะเดียวกันที่มัสยิดก็เป็นสถานที่ศึกษาฟิกฮฺอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งหลังจากที่ได้มีการสร้างมัสยิดแห่งแรกอย่างเป็นทางการในประวัติศาสตร์ปัตตานีแล้ว เจ้าเมืองคนแรกและหลายๆ คนต่อมาก็ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของมัสยิดใช้ว่าสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ประกอบศาสนากิจเพียงอย่างเดียวแต่ยังให้การสนับสนุนเพื่อเป็นแหล่งแห่งการเรียนรู้อุฏุมฮฺอิสลามและวิทยาการอื่นๆ อีกด้วย

ต่อมาในปีค.ศ.1532 การศึกษาฟิกฮฺก็ได้มีการพัฒนาเป็นระบบขึ้น จากการที่ได้มีการเรียนการสอนในราชวังและมัสยิด มาเป็นการศึกษาระบบปอเนาะ คำว่า “ ปอเนาะ ” มาจากคำในภาษาอาหรับว่า “ ฟุนดูก ” (فندق) ซึ่งมีความหมายว่าสถานที่พักแรมชั่วคราว” (A.Malek, 1994 :92) กล่าวคือจะมีการสร้างเพิงเล็กๆ ครอบๆ บริเวณบาไลหรือบ้านโต๊ะครูสำหรับเป็นที่พักชั่วคราวของผู้ที่จะมาเรียนเรียกเป็นสำเนียงภาษามลายูปัตตานีว่า “ ปอเนาะ ” และปอเนาะในปัตตานีถือเป็นสถาบันการศึกษาวิชาการอิสลามของภาคองค์กรประชาชน โดยมีการร่วมมือระหว่างบุคคลสามฝ่ายด้วยกันคือ ฝ่ายโต๊ะครูหรือต่วนซุรุ ผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายอิสลามและสาขาอื่นๆ จะมีหน้าที่สอนหนังสือ ฝ่ายชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของพื้นที่จะมีหน้าที่ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนในการจัดสรรสถานที่เพื่อสร้างปอเนาะ อีกทั้งยังช่วยสร้างบาไลและบ้านให้แก่โต๊ะครู ตลอดจนให้การดูแลและคุ้มครองโต๊ะครูอีกด้วย และสุดท้ายฝ่ายนักศึกษาที่จะมาศึกษาเล่าเรียนกับโต๊ะครูซึ่งจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองของนักศึกษาแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นการสร้างปอเนาะ ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยที่โต๊ะครูจะไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะโต๊ะครูจะได้รับชะกาตหรือการบริจาคจากชาวบ้านอยู่แล้ว จึงเป็นการเพียงพอที่จะดำรงชีวิตและทำหน้าที่ในการสอนหนังสือ

รุ่ง แก้วแดง (2511 : 21) “สถานศึกษาที่ใช้ศึกษาศาสนามีหลายประเภทเช่น ปอเนาะ มัสยิด บาไล และบ้านของผู้มีความรู้ทางศาสนา ในบรรดาสถานสอนศาสนาเหล่านี้ปอเนาะ

เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากกว่าสถาบันการศึกษาอื่นๆ เนื่องจากมีการสอนที่ดีและสอนเป็นประจำมากกว่าสถานสอนศาสนาประเภทอื่นๆ ”

“ปอเนาะแห่งแรกในประวัติศาสตร์ปัตตานีคือปอเนาะสะนอ โดยมีพะกีฮ วันมุซา บิน วันมุหัมมัดศอลิห เป็นผู้ก่อตั้งในช่วงต้นของศตวรรษที่ 16 (ประมาณปี ค.ศ.1532) ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่18 มีชาวอาหรับที่มาจากหมู่เกาะเมาด์ ประเทศเยเมน มีชื่อว่าเชคอุษมาน เป็นตัวแทนส่งออกและสั่งสินค้าที่พำนักอยู่ในปัตตานี ท่านมีบุตรสามคน คนโตเป็นทวดของเชคดาเวูด บิน अबดุลลอฮ อัลพะฎอนีย์ คนกลางเป็นทวดของเชคอะหมัด บิน มุหัมมัดเซน อัลพะฎอนีย์ และคนเล็กสุดเป็นบุคคลที่ก่อตั้งสถาบันการศึกษาปอเนาะที่กวาลอ บือเกาะฮ (Kuala Bekah) ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำปัตตานี และ ณ ปอเนาะแห่งนี้เองที่เชคดาเวูด บิน अबดุลลอฮ อัลพะฎอนีย์ เริ่มต้นการศึกษาศาสนาอิสลามของท่านก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อ ณ นครมักกะฮ ประเทศซาอุดีอาระเบีย” (พิริยศ ราฮิมมูลา , 2545 : 105)

“ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 19 การศึกษาฟิกฮในปัตตานีก็ยังมีระบบปอเนาะอยู่เช่นเดิม ยิ่งกว่านั้นยังได้รับความนิยมจนกระทั่งจำนวนของปอเนาะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้ปัตตานีกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาฟิกฮและศาสตร์อิสลามอื่นๆของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และปอเนาะที่โด่งดังมีความเชี่ยวชาญทางด้านฟิกฮมีดังนี้

1. ปอเนาะบือมิง มีโต๊ะครูชื่อหัจญ์วันอะหมัด บิน วันอิตรีส ท่านเกิดเมื่อปีค.ศ.1874 และเสียชีวิตเมื่อปี1957 ตำราหรือหนังสือที่ท่านใช้ในการเรียนการสอนคือ มุขนี อัลมุหฺตาจ ของอัลเคาะฎิบ อัซซบีนีย์ ฟัตหฺ อัลวะฮฺฮาบ ของเชคชะกะรียา อัลอันศอรี และหนังสือหาซียะฮฺ อัลบาญรีย ของเชคอิบรอฮีม อัลบาญรีย เป็นต้น

2. ปอเนาะเมาะโง มีโต๊ะครูชื่อหัจญ์หะสัน บิน มุหัมมัดอามีน ท่านเกิดเมื่อปีค.ศ. 1896 และเสียชีวิตเมื่อปีค.ศ.1969 ตำราหรือหนังสือที่ท่านใช้ในการเรียนการสอนคือ มุขนี อัลมุหฺตาจ ฟัตหฺ อัลวะฮฺฮาบ และฟัตหฺ อัลมุฮฺอิน ของอิมาม अबดุลอะซีซ อัลมุลย์บารีย์ เป็นต้น

โต๊ะครูทั้งสองท่านนี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่ามีความเชี่ยวชาญทางด้านฟิกฮเป็นพิเศษ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ทั้งสองท่านมีความสามารถพิเศษทางการสอนเพียงอย่างเดียว จึงมิได้ผลิตผลงานทางด้านฟิกฮออกสู่สาธารณชนแต่อย่างใด นอกจากปอเนาะทั้งสองแห่งนี้แล้วยังมีปอเนาะแห่งอื่นๆอีกมากมายที่มีการเรียนการสอนวิชาฟิกฮ แต่มิใช่เป็นวิชาที่โต๊ะครูปอเนาะเหล่านั้นมีความเชี่ยวชาญเท่าใดนัก แต่ถึงอย่างไรก็ตามโต๊ะครูเหล่านั้นก็ยังคงมีความสนใจในวิชาฟิกฮ บางคนก็ได้แต่งหนังสือฟิกฮออกสู่สาธารณชนอีกด้วยดังเช่น ปอเนาะปอซัน ที่มีโต๊ะครูชื่อหัจญ์อะหมัด บิน अबดุลวะฮฺฮาบ อัลฟูซานีย์ ปอเนาะบือแนกือบง ที่มีโต๊ะครูชื่อหัจญ์ अबดุลลอฮ บิน มุหัมมัดศอลิห และปอเนาะตุยง ที่มีโต๊ะครูชื่อหัจญ์อิตรีส บิน หัจญ์อาลี เป็นต้น

ปอเนาะในปัตตานีในยุคนี้ไม่อาจทราบจำนวนที่แน่นอนได้ จนกระทั่งในปีพ.ศ.2504 ตรงกับปีค.ศ.1961 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะบังคับให้ผู้ดำเนินกิจการปอเนาะมาจดทะเบียน ปรากฏว่ามีปอเนาะมาขอจดทะเบียนเป็นจำนวน 82 แห่ง และมีผู้มาขอจดทะเบียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และต่อมาในปีพ.ศ.2509 ตรงกับปีค.ศ.1966 มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดนโยบายให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” (ประกิจ ประจันปัจจนึก, 2516 : 70 , 116) “หลังจากที่รัฐบาลได้เข้ามาแทรกแซงการดำเนินกิจการปอเนาะโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อความสะดวกต่อการควบคุมให้เกิดประโยชน์ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง อีกทั้งยังได้มีการจัดระบบการศึกษาใหม่ด้วยการเพิ่มการเรียนวิชาสามัญเข้าไปในหลักสูตรอีกด้วย จากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้ทำให้การศึกษาในระบบปอเนาะเดิมต้องมีการปรับตัวกันขนานใหญ่ การศึกษาพิภพในตอนแรกใช้บาไลหรือบ้านโต๊ะครูเป็นสถานที่ในการเรียนการสอนก็ต้องเปลี่ยนมาเป็นห้องเรียนสี่เหลี่ยมมีโต๊ะเก้าอี้ซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก

ต่อมาในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 คือในปีพ.ศ.2532 ตรงกับปีค.ศ.1989 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา มีฐานะเทียบเท่าคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหารสูงสุด และได้มีแบ่งการส่วนราชการออกเป็นสามส่วนด้วยกันคือ สำนักงานเลขานุการ ภาควิชาอิสลามศึกษา และสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน สำหรับภาควิชาอิสลามศึกษาก็แบ่งออกเป็นสามแผนกด้วยกันคือ แผนกวิชาอิสลามศึกษา แผนกวิชาครุศาสตร์อิสลาม และแผนกวิชากฎหมายอิสลาม” (นิเลาะ แวอุเซ็ง , 2540 : 42) “และในแผนกวิชากฎหมายอิสลามหรือพิภพนี้เอง ได้มีการบรรจุรายวิชาที่เกี่ยวกับพิภพเป็นหมวดวิชาเฉพาะอยู่หลายวิชาด้วยกัน เช่น พิภพเบื้องต้น กฎหมายครอบครัวอิสลาม และกฎหมายมรดกและพินัยกรรมอิสลาม เป็นต้น หลังจากนั้นในวันที่ 20 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้ความเห็นชอบให้วิทยาลัยอิสลามศึกษาเปิดหลักสูตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาอิสลามศึกษาซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชาด้วยกันคือ กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม กลุ่มวิชาครุศาสตร์อิสลาม กลุ่มวิชาชะรีอะฮ์ และกลุ่มวิชาอุศูลุดดีน” (บัณฑิตวิทยาลัย, 2541 :12-15) “และในปีการศึกษาพ.ศ. 2541 วิทยาลัยอิสลามศึกษาได้เปิดรับสมัครนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาใน 2 กลุ่มวิชา คือกลุ่มวิชาชะรีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) และกลุ่มวิชาอุศูลุดดีน (หลักการศาสนา) ในหลักสูตรแผน ก แบบ ก (1) ถือได้ว่าวิทยาลัยอิสลามศึกษาเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาของภาครัฐแห่งแรกในประเทศไทยที่เปิดทำการสอนวิชากฎหมายอิสลามทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท” (สมเจตน์ นาคเสวี, 2549)

“ต่อมาในปีพ.ศ.2541 ตรงกับปีค.ศ.1998 ทบวงมหาวิทยาลัยก็ได้จัดพิธีมอบใบอนุญาตให้จัดตั้งวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชนแห่งแรกของ

ประเทศไทยตามใบอนุญาตเลขที่4/2541 ลงวันที่ 3 เมษายน 2541 โดยมีมูลนิธิเพื่อการอุดมศึกษา อิสลามภาคใต้เป็นผู้รับใบอนุญาต และได้ก่อตั้งวิทยาลัยบนเนื้อที่ 70 ไร่ ณ 203/3 หมู่ที่ 7 ตำบลบุตี อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา และในวันที่ 28 กันยายน 2546 ตรงกับปีค.ศ.2003 วิทยาลัยอิสลามยะลา ได้จัดตั้งวิทยาเขตใหม่บนเนื้อที่ประมาณ 250 ไร่ ณ หมู่บ้านโสร่ง ตำบลเขาตุม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี วิทยาลัยอิสลามยะลาได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีโดยแบ่งออกเป็นสอง คณะกับอีกสี่สาขาวิชาได้แก่ คณะอิสลามศึกษา ซึ่งมี 2 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาชะรีอะฮ์ (นิติศาสตร์อิสลาม) และสาขาวิชาอศุลุดดีน (หลักการศาสนาอิสลาม) และคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งมี 2 สาขาวิชาเช่นกัน ได้แก่ สาขาวิชาภาษาอาหรับ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งในสาขาวิชาชะรีอะฮ์หรือนิติศาสตร์อิสลามนี้เอง ได้มีการบรรจุรายวิชาที่เกี่ยวกับฟิกฮ์เป็นหมวดวิชาเฉพาะอยู่หลายวิชาด้วยกัน เช่น ฟิกฮ์เบื้องต้น กฎหมายอิสลามเปรียบเทียบ กฎหมายครอบครัวอิสลาม เป็นต้น” (วิทยาลัยอิสลามยะลา, 2000 : 6)

จากการที่สังคมมุสลิมในปัตตานีหรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันได้มีสองสถาบันระดับอุดมศึกษาทั้งสองแห่งอยู่ในพื้นที่นี้ ทำให้การศึกษาฟิกฮ์มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จากการที่เคยมีการศึกษาฟิกฮ์ที่มีอยู่เฉพาะในระบบเพียงแค่ระดับอัลอิตดาอีย (ตอนต้น) ระดับอัลมุตตะวัสสิต (ตอนกลาง) และระดับอัชชานะวีย (ตอนปลาย) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และนอกระบบดังเช่น การศึกษาที่บาไลในปอเนาะต่างๆ แบบดั้งเดิมเท่านั้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากการศึกษาฟิกฮ์ในระดับอุดมศึกษาย่อมมีความแตกต่างกับการศึกษาในระดับอื่นที่ต่ำกว่าหรือแม้แต่ในระบบปอเนาะ กล่าวคือการศึกษาในระดับอุดมศึกษาย่อมมีเนื้อหาในหลักสูตรที่กว้างและหลากหลายกว่า ไม่ยึดติดกับแนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง และที่สำคัญนักศึกษามีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นและสามารถยึดตามหลักฐานที่ตนเองพิสูจน์ว่าน่าจะถูกต้องมากกว่า ซึ่งต่างจากการศึกษาในระบบปอเนาะแบบดั้งเดิมและระบบปอเนาะที่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการชี้้นำให้ยึดตามความคิดเห็นของโต๊ะครูเป็นหลัก และอีกทั้งยังยึดติดกับแนวคิดเดียวเท่านั้นคือแนวคิดมัซฮับอัชชาฟีอีย ทำให้การศึกษาฟิกฮ์ในระบบดังกล่าวถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบที่จำกัดซึ่งผิดธรรมชาติของการศึกษาวิชาฟิกฮ์ ดังนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษานี้จึงนับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ดีที่ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของการศึกษาอิสลามในปัตตานีเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม จากการให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า สำหรับสถาบันปอเนาะแล้ว พัฒนาการศึกษาวิชาฟิกฮ์ยังไม่มีเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เนื่องการศึกษาเกี่ยวกับวิชาฟิกฮ์ในสถาบันศึกษาปอเนาะยังคงดำรงเป็นไปตามที่สิ่งที่โต๊ะครูในอดีตได้สืบทอดกันมา กลุ่มตัวอย่างมองว่าการศึกษาวิชาฟิกฮ์ที่ครูบาอาจารย์ได้ถ่ายทอดมานั้นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว และเหมาะสำหรับผู้สนใจเล่าเรียนรู้เพื่อเป็นความรู้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายหิยะยา อาบวระ โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “การสอนวิชาฟิสิกส์ในปอเนาะยังใช้ตำราเดิมที่ได้รับการสืบทอดจากครูก่อนๆ ปัจจุบันก็ยังใช้สอนอยู่” (แวงสมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีพัฒนาการ เรียนแบบเดิม ๆ ตำราเล่มเดิมที่ตกทอดมาจากบรรดาอุลามาฮ์ของปัตตานีเรา จากที่สังเกตและได้เรียนจากปอเนาะมาในสถาบันปอเนาะก็จะมีการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ไม่ก็เล่ม แต่เล่มจะใช้สอนผู้เรียนไป ตามขั้นตอนของผู้สอน ตำราการเรียนจะถูกสอนให้นักเรียนหลายๆ ครั้งจนผู้เรียนเข้าใจและสามารถนำไปสอนคนอื่นต่อไป คิดว่าไม่จำเป็นต่อการพัฒนาวิชาฟิสิกส์เพราะตำราที่มีอยู่คนก็เรียนไม่ไหวแล้ว หากเรียนได้จริงๆ ความรู้ที่ได้ก็มากพอที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแวง ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ในด้านการพัฒนาการศึกษาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะนั้นดีกว่าศึกษาตามโรงเรียนที่เป็นชั้น ๆ เพราะสถาบันปอเนาะจะเรียนตั้งแต่ต้นจนจบ แถมยังมีเวลาปฏิบัติตามที่เรียนอีกด้วย” (บาชมะห์ นิแวง {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซาคี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปอเนาะส่วนใหญ่ก็ยังใช้รูปแบบเดิมอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดจากโตะครูก่อนๆ” (มะซาคี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “หลังๆ หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้การศึกษาวิชาฟิสิกส์ได้รับการพัฒนาในด้านการผลิตตำราใหม่ ๆ และใช้ตำราเก่าที่ได้จัดทำใหม่ และมีการทำหลักสูตรของสถาบันศึกษาปอเนาะ” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมีเยห์ ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ยังไม่มีการพัฒนาอะไร มาก แม้ตอนนี้เขาพยายามจะให้ทางปอเนาะเปลี่ยนเป็นการเรียนแบบใหม่ แต่ปอเนาะส่วนมากก็จะใช้ระบบเดิมอยู่ ไม่มีอะไรเปลี่ยนมาก” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โตะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ผมคิดว่าพัฒนาของการศึกษาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันปอเนาะอยู่ในขั้นที่ดี และอาจดีมากสำหรับบุคคลที่ขยัน และมีความสนใจในวิชาฟิสิกส์

เพราะที่เรียนอยู่วันนี้ส่วนใหญ่เป็นเนื้อความรู้ที่มีความจำเป็นของคนเรา ในตำราจะสอนตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ (เรื่องสำคัญ) ในการดำเนินชีวิตของคนเราโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอภิปาฐะห์ ...จากที่ได้เรียนฟิสิกส์มันก็สามารถทำให้เราได้เข้าใจหลายๆ อย่างกับศาสนาในการดำเนินชีวิต” (พิกรี โต้ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “จากที่ได้เรียนในปอเนาะ ผมคิดว่าการศึกษาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันปอเนาะอยู่ในขั้นที่ชัดเจนกว่าละเอียดกว่าเท่านี้ผมก็เรียนไม่หมดแล้ว (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ หนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ทุกอย่างยังอยู่ในระบบดั้งเดิมของปอเนาะในแถบสามจังหวัด วิชาฟิสิกส์ยังคงใช้ตำราเดิม ๆ และสามารถสร้างบุคลากรกลับไปพัฒนาสังคมได้อยู่เรื่อย ๆ จวบจนปัจจุบัน เป็นแนวทางที่ดีมากและไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอะไรอีก” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ หนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตั้งแต่เคยศึกษามามากหลาย ๆ แห่ง สถาบันปอเนาะเหมาะสำหรับทุกวัยเพราะมีการสอนที่เป็นลำดับ ตามสถานะความรู้ของผู้คนนั้น ๆ พัฒนาการศึกษาวิชาฟิสิกส์ อยู่ในรูปแบบของคนรุ่นก่อน ๆ ที่เขาได้ออกแบบมาดีที่ สุดแล้ว” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะลิบรี มะลิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะหนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีพัฒนาการ เรียนแบบเดิม ๆ คือแบบบรรยายของโต๊ะครูให้เราฟัง” (มะลิบรี มะลิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะหนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีการพัฒนาเหมือนเดิมแบบปอเนาะ” (มะลิบรี มะลิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

แม้โต๊ะครูในสถาบันปอเนาะส่วนใหญ่ยังคงรักษาวิธีการสอนวิชาฟิสิกส์ในรูปแบบเดิม คือส่วนมากจะเป็นการอ่านและอธิบายให้นักเรียนฟังประกอบกับมีการเขียนบนสื่อกระดานดำสำหรับโต๊ะครูบางคน นอกจากนี้การเรียนการสอนของสถาบันปอเนาะก็ยังคงรักษาในเรื่องของความเข้มงวดของเวลาการเรียนซึ่งจะเรียนวันหนึ่งหลายชั่วโมงโดยเฉพาะคนหนึ่งจะสอนหลายวิชาเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้วิชาจากบาบหรือโต๊ะครูได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในสังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการพัฒนาในด้านการเรียนการสอนโดยเฉพาะสื่อการเรียนการสอนที่เริ่มเข้ามา มีบทบาทในสถาบันปอเนาะมากขึ้นนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้มีโต๊ะครูบางคนที่มี

ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีก็นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอยู่บ้าง แต่โดยภาพรวมแล้วสถาบัน ปอเนาะยังคงให้ความสำคัญในการนำสื่อสมัยมาการมีปรับเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน นอกจากสื่อกระดานดำเท่านั้น ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนะฮาดารุสลาม ตำบล สะนะฮอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สื่อการเรียนการสอนของปอเนาะไม่ค่อยจะมี เพราะโดยทั่วไปแล้วเราจะเรียนแบบสอนและบรรยายให้นักเรียนฟัง นักเรียนจะรวมตัวกันที่ บาลาแล้วโตะครูก็จะมีบรรยายให้ฟัง มีทั้งภาคเช้า บ่าย และกลางคืน” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลูมุดดีนียะห์ ตำบล สะนะฮอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากจะบรรยายให้ผู้เรียนฟัง โตะครูบางสำหรับวิชาที่ยากๆ ก็จะมีเอากระดานดำมาสอนด้วย” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากจะบรรยายให้ผู้เรียนฟัง ไม่ได้มีสื่ออะไรมากไปกว่ากระดานดำสำหรับวิชาที่ต้องเขียนอธิบาย ส่วนวิชาฟิสิกส์จะบรรยายส่วนใหญ่” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สื่อเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮีดายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีสื่อ ส่วนมากจะบรรยายให้ผู้เรียนฟัง” (อับดุลอาซิส สื่อเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมูซาฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “จะเห็นว่าเป็นการพัฒนาด้านสื่อ ก็น่าจะเอาสื่อกระดานดำมาใช้ เพราะเดิมๆ แล้วปอเนาะจะไม่มี แต่หลังๆ เริ่มมีการเอากระดานดำมาใช้ในการอธิบายของบาบอมากขึ้น เพราะปอเนาะกำลังพัฒนาเข้าสู่ระบบการศึกษาแบบปัจจุบัน แต่อาจจะต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในเรื่องการของนำสื่อมาใช้เนี่ยะทุกคนยังมองว่าไม่ค่อยจำเป็นเท่าที่ควรเพราะการสอนแบบเดิมก็สามารถทำให้นักเรียนเก่งและเป็นคนดีได้ จึงทำให้หลายๆ ปอเนาะไม่ค่อยอยากที่จะเปลี่ยนแปลง” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาปัง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุสลิมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สื่อการสอนของปอเนาะส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือโดยการบรรยายให้เด็กๆ ปอเนาะฟัง เด็กๆ จะทำการบันทึกเขียนลงบนหนังสือของตัวในประเด็นที่บาบอได้อธิบาย อันนี้ปอเนาะแบบดั้งเดิมนะ หากจะเห็นได้ว่าสมัยใหม่ปอเนาะมีการขยายขยายมากขึ้น การเรียนการสอนก็เปลี่ยนแปลงบ้าง เช่นการใช้สื่อกระดานดำไว้เขียน

ประกอบการอธิบาย คือการเปลี่ยนแปลงด้านนี้ก็เหมือนเดิมไม่มีอะไรเปลี่ยนมาก” (แวมมาแอ กาปัง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหิยะยา อาบูวะ โตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากจะบรรยายให้ผู้เรียนฟัง จะใช้สื่อ กระดานดำเฉพาะวิชานาฮูหรือวิชาซอรอฟ เพราะเป็นวิชาที่ต้องเขียนเด็กจะเข้าใจกว่า ส่วนฟิสิกส์แค่บรรยายเป็นส่วนใหญ่ (หิยะยา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิฮยาอิลอูลูมิตินียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สถาบันปอเนาะถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เก่าแก่ ส่วนมากแล้วการเรียนการสอนจะเป็นการรักษาอัตลักษณ์เดิมของปอเนาะด้วย จึงจะเห็นได้ว่าอะไรๆ ของปอเนาะเปลี่ยนแปลงได้ช้า เช่นเดียวกับสื่อการสอนในปอเนาะส่วนใหญ่ก็จะเป็นหนังสือ ปากกา ยางลบ ถ้ามีสื่อมากกว่านี้ก็ปอเนาะที่มีโตะครุรุ่นใหม่แต่ไม่มาก” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาซมะห์ นิแฉ ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวินาวิทยา ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สื่อการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ในปัจจุบันตามสถาบันปอเนาะไม่ค่อยมีสื่อมากนัก ส่วนมากอ่านและอธิบายเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนอีกด้วย” (บาซมะห์ นิแฉ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซาคี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ถ้าเป็นสื่อการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ในสถาบันปอเนาะที่เห็นได้ชัด ณ ตอนนี้มีสื่อกระดานดำ ที่ปอเนาะขยายเป็นโรงเรียนแล้วมีการแบ่งห้องเรียนเป็นชั้น กระดานดำเป็นสื่อหลักที่ใช้ในการสอนแทนการบรรยายเหมือนรูปแบบเดิม” (มะซาคี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปอเนาะเราไม่ค่อยได้ใช้สื่อสมัยใหม่เลย เพราะระบบของปอเนาะยังต้องการรักษาอัตลักษณ์เดิมของปอเนาะอยู่ การบรรยายของโตะครุก็เท่ากันว่าเป็นสื่อแล้ว” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโตะครุจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “มันแล้วแต่โตะครุ เพราะถ้าเป็นคนสมัยก่อนมักจะไม่นิยมใช้กัน ไม่ใช่เขาไม่ยอมใช้นะ แต่ผมคิดว่าเขาใช้ไม่เป็นมากกว่า ส่วนคนใหม่เขาก็มีใช้สื่อบางแล้ว” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โตะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับระบบปอเนาะมีจำเป็นต้องใช้

สื่อการเรียนการสอนให้เยอะเยอะ อยู่แบบเดิม ๆ ที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ดีแล้ว” (พิกรี โตะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “จากที่ได้เรียนมาถือเป็นความสมบูรณ์แบบมากครับ เพราะการที่จะเข้าใจแต่ละเรื่องของวิชาฟิสิกส์ ต้องมีคนสอนที่มากวิชา เช่นวิชา นัธวี ซอร์พ์ และอีกมากมาย ไม่ใช่แค่ต้องรู้ในวิชาฟิสิกส์อย่างเดียว เพราะทุกวิชามีความเชื่อมโยงกัน จึงทำให้วิชาฟิสิกส์ในสถาบันปอเนาะสมดุลกัน ส่วนสื่อทางด้านเทคโนโลยีส่วนใหญ่ทำให้เกิดความเข้าใจ ผิดได้มากเลยทีเดียว” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญฤช นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สื่อการสอนโดยรวมจะไม่มี พัฒนาการมากนัก ส่วนมากจะอยู่ที่ผู้สอนมากกว่า” (รอเซต สหาญฤช {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องใช้สื่ออะไรมากนัก” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบของปอเนาะไม่จำเป็นต้อง มีสื่ออะไร มีแค่ปากกาก็ใช้ต่อก็พอ” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สื่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน อาจจะไม่มีสื่อที่ทันสมัยหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิชาฟิสิกส์ที่สมบูรณ์ แต่ก็คิดว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบหรือวิธีการสอนวิชาฟิสิกส์ของสถาบันปอเนาะยังคงใช้รูปแบบการในรูปแบบเดิมคือการบรรยายให้นักเรียนฟังเป็นส่วนมาก ซึ่งจะพบได้ในสถาบันปอเนาะแบบดั้งเดิม ส่วนสถาบันปอเนาะที่ขยายเป็นโรงเรียนก็จะปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่ไม่เพียงแต่จะมีการบรรยายเท่านั้น แต่จะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนด้วย

4.2 สภาพการศึกษาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการศึกษาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ โตะครู ผู้ช่วยโตะครู และผู้เรียนของ

สถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ซึ่งขอนำเสนอรายละเอียดของผลการสัมภาษณ์ตามประเด็น ดังนี้

1) สภาพการใช้ตำราในการเรียนการสอนวิชาฟิกฮ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในประเด็นคำถาม ใช้ตำราอะไรในการสอนวิชาฟิกฮ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ความคิดเห็นว่า ส่วนใหญ่ตำราที่ใช้ในการสอนวิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดนราธิวาส เป็นตำราที่โต๊ะครูปอเนาะนิยมสอนกันมาตั้งแต่อดีตซึ่งเป็นตำราที่ที่ได้รับความนิยมของบรรดาอุลามาอปัตตานีในอดีตและอุลามาสจากทั่วโลกในสังกัดมัซฮับชาฟีอี๊ยะ โดยเฉพาะตำราชื่อ ชิรอญุลฮุฎตา ของท่านเชคมุหัมมัด ไชนุดดีน บิน มุหัมมัดบะตาเวียฮ์ฮะมาเวีย มุนยาตุลมุซอลลีฮ์ และ มัจลอะฮ์อัลบัตรอยน์ ของท่านชัยคุดาอูอัลฟาฏอนี หรือ ดาอูด บิน อับดุลเลาะห์อัลฟาฏอนี ฮิดายะตุศศิเบียน ของท่านอาบูอับดุลลอฮ์ ฮุซัยน์นาซีร์ บิน มุฮัมมัดตัยยีบิลมัสอูดี๊ยะ (อัลบันญารีย์) และอือมานะตุฎฎอูลิบีน ของท่านอัสซัยยิดอะบีบักร์ บิน อัสซัยยิดมุฮัมมัดชะฎออัตติมยาฎี๊ยะ ซึ่งตำราเหล่านี้ถือเป็นตำราหลักที่ใช้สอนเกี่ยวกับวิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมถึงปอเนาะในพื้นที่อำเภอยะรังด้วย ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอฮ์ดารุสสลาม ตำบลสะนอ อำเภอ ยะรังจังหวัด ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่ใช้ในการสอนผู้เรียนมีเนื้อหาทั้งแบบภาษาวีและภาษาอาหรับ จากตำราเล็ก ๆ ค่อย ๆ ขึ้นตามลำดับ ระดับผู้คนนั้น ๆ ได้แก่ سبيل المهتدين , فتح الوهاب , تحرير , إفتناع , البيجوري , إعانه , مصلى และอีกมากมาย เพราะตรงตามอัลกรุอานและฮาดิษตามสายที่อัซลีซุนนะห์ของมัซฮับชาฟีอี๊ยะ” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ในปอเนาะบ้านเราจะใช้ตำราที่มีทั้งภาษาวีและอาหรับ โดยส่วนมากแล้วใช้ตำราแบบอดีต เช่น البيجوري , سفينة الصلاة , سفينة النجا เป็นต้น แต่ละปอเนาะก็เน้นไม่เหมือนกันอยู่ที่ความถนัดของบาบอแต่ละคน” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะควา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราในการสอนวิชาฟิกฮ์มีตั้งแต่หนังสือง่ายถึงหนังสือยาก เช่น فتح القريب เพราะเป็นหนังสือเริ่มต้นทางวิชาฟิกฮ์” (สาและ แวดาโอ๊ะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สื่อเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตตีนิยะห์ ตำบลสะโต อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากใช้ตำราแบบอดีต เช่น *سفينه الصلاة, سفينه النجا, البيجوري* เป็นต้น ซึ่งตำราเหล่านี้เป็นตำราที่เราได้เรียนจากบรรดาบอ ปอเนาะของ พ่อเราเข้าใจในตำราที่เราเรียนแล้วเราก็จะนำความรู้เหล่านี้มาสอนให้นักเรียนรู้ มันเป็นการสืบทอดกันต่อๆ มา ในสถาบันปอเนาะแต่ละแห่งจะผู้ตำรามากน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของ โตะครูแต่ละคน” (อับดุลอาซิส สื่อเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอีดัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุสตาฟิรีน ตำบลสะโต อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากใช้ตำราแบบอดีต เช่น *سفينه الصلاة, البيجوري* เป็นต้น” (อีดัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมมาแอ กาบิง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลอีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “หลักๆ ก็kitab มุซอลลี บัซชะฮู เป็นต้น เพราะตำราที่ใช้มันมีความประสงค์เกี่ยวกับวิชาฟิกฮ์ที่สำคัญ ๆ และเต็มไปด้วยความรู้ที่ตรงกับชีวิตประจำวัน” (แวสมมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหะยียา อาบูวะ โตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ที่สอนอยู่ตอนนี้ก็เป็นตำรา *منهيب* เพราะเนื้อหาไม่ยากนักและเข้าใจง่าย และมีอ้างอิงพร้อมบอกหลักฐานอลกุรอันและฮาดิซ” (หะยียา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลอูลุมุดตีนิยะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “kitab ที่ปอเนาะเอามาใช้ในการสอนเด็ก เป็นkitab ที่ได้เรียบเรียงจากบรรดาอุลามาอของปัตตานีเราและอุลามาอโลกที่สังกัดมัชฮับซาฟีอีย์เป็นหลักดังเช่น *سفينه الصلاة, سفينه النجا, البيجوري* เป็นต้น ทั้งนี้ทั้งนั้นแต่ละปอเนาะก็เน้นไม่เหมือนกันอยู่ที่ความถนัดของบอแต่ละคน” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแ้ว ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ค่อยแน่ใจเท่าไรเพราะส่วนใหญ่จะรับผิดชอบงานสอนด้านสามัญ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วตำราที่ปอเนาะเราใช้สอนจะมีทั้งระดับขั้นพื้นฐานและระดับที่ลึกในรายประเด็นได้” (บาชมะห์ นิแ้ว {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่เราสอนเด็กจะเป็นตำราสายมัชฮับซาฟีอีย์ หลักๆ จะเป็นเรื่องของฟิกฮ์เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตเช่น *باب إيضاح* เพราะ

ตำรานี้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถนำมาใช้ได้เลย” (มะซากิ ยูบุลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนนะห์ฏอตุลฟิกรีย์ยะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากใช้ตำราแบบอดีตที่บรรดาอุลามาของเราได้รวบรวมเป็นกิตาบ เช่น البيجوري , سفينة النجا , سفينة الصلاة เป็นต้น” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่หลากหลาย เช่น منهاج القويم , سبيل المهتدين , بغية الطلاب , مطلع البدرين , سفينة النجا , مصلی เป็นต้น” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิฮยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ที่เรียนตอนนี้มีตำราชื่อว่า มูซอลลีกับบัสชะฮฺ และมีอีกหลายตำราผมจำชื่อไม่ได้” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟัร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิฮยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เช่น سفينة الصلاة , سفينة البيجوري เป็นต้น เพราะตำราเหล่านี้เป็นตำราของมัสฮับชาฟีอีย์ เป็นมัสฮับที่นิยมใช้ที่นี่” (อับดุลกอฟฟัร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกุซ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราส่วนใหญ่ที่เราได้เรียนนั้นเป็นตำราที่เรียนแล้วเราจะสามารถนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้เลย อย่างเช่น إيضاح الباب ตำรานี้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถนำมาใช้ได้เลย บาบอะจะสอนเราและเราได้ปฏิบัติช่วงที่เรียนอยู่ในปอเนาะและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย” (รอเซต สหาญกุซ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตอนนี้เรียนตำราชื่อมูซอลลี” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “มูซอลลีกับบัสชะฮฺ” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูด นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนระห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รู้จักแต่ก็ตาบมุซอลลี เพราะผมเพิ่งมาเรียน ซึ่งเป็นก็ตาบพื้นฐานที่สามารถทำให้ผมได้เข้าใจเรื่องฟิกฮมากขึ้น” (อิสมาแอล ล่ากูด {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า ตำราที่ใช้ในการสอนวิชาฟิกฮมีอยู่มากมายซึ่งได้แตกแผนกออกจากตำราที่นิยมสอนกันในปอเนาะอย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้น ตำราจะมีทั้งภาษาอาหรับและอาหรับ บาบอจะเป็นผู้สอนโดยการอธิบายตำราให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในแต่ละปอเนาะจะใช้ตำราแตกต่างกันหรือมากมายขึ้นอยู่กับความสามารถของโต๊ะครูปอเนาะแต่ละคน แต่ตำราส่วนมากจะเป็นตำราในสายของมัซฮับชาฟีอี ทั้งนี้ ตำราที่ใช้ประกอบในการสอนของโต๊ะครูแต่ละสถาบันปอเนาะจะมีความแตกต่างกัน หรือมีการใช้ตำรามากน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของโต๊ะครูแต่ละคน เพราะโต๊ะครูจะมีความรู้ความสามารถตามี่ตนเองได้เล่าเรียนมา แต่ตำราที่ใช้ในการประกอบการสอนวิชาฟิกฮในสถาบันที่มักจะนิยมกันประกอบด้วย

سبيل المهتدي, مطلع البدرين, سفينة النجاة, بهجة المبتدي, إقناع, تحرير, بيحورى
 เป็นต้น
 منية المصلی, بغية الطلاب, شرح تعلم, فتح الوهاب, تحفة الصبيان, إعانة الطالبین, قليوبي
 ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอदारุสลาม ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับปอเนาะของเราแล้วมีตำราที่ใช้ในการสอนวิชาฟิกฮ ได้แก่

سبيل المهتدي, مطلع البدرين, سفينة النجاة, بهجة المبتدي, منة المصلی, بغية الطلاب, شرح تعلم, فتح
 الوهاب, تحفة الصبيان, إعانة الطالبین

เป็นต้น (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ก็เป็นมีตำราทั้งอาหรับและอาหรับ ตัวอย่างเช่น الإقناع شرح متن أبي شجاع, الفقه المنهجي, الفقه المعتمد เป็นต้น (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ทางปอเนาะมีการนำเอาตำราทั้งอัลกรุอาน อัลฮาดิษ, سبيل المهتدين, تحرير, مطلع البدرين, مصلی, إعانة الطالبین, بهجة المبتدين, كفاية المهتدين, เป็นต้น (สาและ แวดาโอ๊ะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สื่อเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตตีนิยะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตัวอย่างเช่น إعانة الطالبين , إقناع , نیل الرجاء เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการเสริมด้วยอัลกุรอาน อัลฮาดิษเพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงประกอบการสอน” (อับดุลอาซิส สื่อเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอีดัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดาร์ลุมซาฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ที่ปอเนาะเน้นตอนนี้ก็มีตำรา

غاية التقريب , بغية الطلاب , نیل الرجاء , فتح القريب , إقناع เป็นต้น (อีดัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมมาแอ กaping โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดาร์ลุอิมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี “มีตำรา

بغية الطلاب , غاية التقريب , نیل الرجاء , إقناع เป็นต้น ตำราของปอเนาะส่วนมากถ้าเป็นภาษาอาหรับก็จะถูกแปลเป็นภาษายาวีเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาของทุกคน (แวสมมาแอ กaping {สัมภาษณ์}, ธันวาคม 2562)

นายหะยะยา อาบูวะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “มีหลายตำราตัวอย่างเช่น إعانة الطالبين , إقناع , نیل الرجاء เป็นต้น” (หะยะยา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดตีนิยะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “มีหลายตำราตัวอย่างเช่น سبيل المهتدين , تحرير , مطلع البدرين , مصلى , إعانة الطالبين , بهجة المبتدين , كفاية المهتدين เป็นต้น” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแ้ว ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวិทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “หนังสือซูเราะห์ต่าง ๆ ได้แก่ الفقه المنهجي และฮาดิษต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับฟิกฮ์” (บาชมะห์ นิแ้ว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะชากี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนูรุลฮูตายะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ขอยกตัวอย่างตำรา إعانة الرجاء เป็นต้น เป็นตำราที่ทุกปอเนาะต้องมีเพราะเกี่ยวข้องกับวิชาฟิกฮ์โดยตรง” (มะชากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนะห์ฏอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ขอยกตัวอย่างตำรา بحوري , تحرير , إقناع และอีกมากมาย” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “มีหลายตำราตัวอย่างเช่น سبيل المهتدين , تحرير , مطلع البدرين , مصلى , إعانة الطالبين , بهجة المبتدين , , كفاية المهتدين เป็นต้น” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ที่บาบอสอนอยู่ตอนนี้ , إقناع , تحرير , البيجوري ” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟัร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “มีวิชา , البيجوري , إقناع , الفقه المعتمد , الفقه المنهجي , متن أبي شجاع , شرح , الإقناع เป็นต้น (อับดุลกอฟฟัร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ , إقناع , إعانة , فتوحات , ” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอณ หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เท่าที่รู้บาบอจะสอนวิชา , تحرير , قليوبي , إقناع , البيجوري ” (ฟูรกอณ หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ที่บาบอสอนอยู่ตอนนี้ , إقناع , تحرير , قليوبي ” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตอนนี้เรียนอยู่ไม่กี่ตำรา เพราะเพิ่งเข้ามาอยู่ปอเนาะ ” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า สถาบันปอเนาะในอำเภอยะรังมีการนำมาใช้ตำราในการสอนวิชาฟิกฮ์หลายเล่ม แต่จะอยู่ในตำราที่เขานิยมกันสอน คือ ชีรอญลฮุฎตา มุนยาตุลมุซอละลีฮ์ และ มัฎละฮุลบัตรอยน์ ฮิดายะตุศศิบยาน และอิอานะตุฎฎออลิบิน ซึ่งตำราดังกล่าวเป็นตำราที่ได้รวบรวมจากบรรดาอุลามาอของปัตตานีและอุลามาอของโลกที่ส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดมัชฮับฮาฟีอี สำหรับตำราที่เป็นภาษาอาหรับเมื่อนำมาสอนให้ผู้เรียนโตะครูจะแปลความหมายและอธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ เนื้อหาที่ใช้ทำการเรียนการสอนวิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะส่วนใหญ่จะเริ่มเรียนจากตำราขั้นพื้นฐานของวิชาฟิกฮ์ก่อนแล้วค่อยขึ้นตามลำดับการเรียนด้วยตำราที่เข้มข้นกว่าตามระดับความรู้ของผู้คนนั้น ๆ โดยเนื้อหาของตำราเรียนส่วนใหญ่เริ่มด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับทำความสะอาดและรู้จักน้ำที่ใช้ทำความสะอาดในการจะทำกิจละหมาด จากนั้นก็จะมีเนื้อหาที่เรียงกันตามความเหมาะสมกับความสำคัญและเวลา ซึ่งในตำราจะมีการอธิบายที่ชัดเจนและรอบด้านเหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวัน ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะเนอฮารุสสลาม ตำบลสะเนอ อำเภอ ยะรังจังหวัด ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่ใช้ในการสอนผู้เรียนมีเนื้อหาทั้งแบบภาษายาวีและภาษาอาหรับ จากตำราเล็ก ๆ ค่อย ๆ ขึ้นตามลำดับ ระดับผู้คนนั้น ๆ ได้แก่ سبيل المهتدين , فتح الوهاب , تحرير , إقناع , الباجوري , إعانه , مصلى และอีกมากมาย เพราะตรงตามอัลกุรอานและฮาดิษตามสายที่อัสลิซุนนะห์ของมัชฮับฮาฟีอี” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาฮุลอูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะเนอ อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เริ่มจากเรื่องทำความสะอาด เช่น รู้จักน้ำที่ใช้ทำความสะอาดในการจะทำกิจละหมาด จากนั้นก็มีเนื้อหาง่ายและยากตามความเหมาะสม” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาว อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาเหมือนก็แทบทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับฟิกฮ์ มีการอธิบายที่ชัดเจนและรอบด้าน จึงเหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวัน มีทั้งแบบง่ายและแบบยาก” (สาและ แวดาโอ๊ะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิดายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาของตำราที่ใช้ในการสอนก็จะเป็นลักษณะการเรียงเรียงของง่าย ๆ และสำคัญกับชีวิตประจำวันก่อน แล้วค่อยลงลึกในเรื่องที่ยาก ๆ และสำคัญ ๆ” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดาร์ลุมสุฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โดยส่วนใหญ่แล้วเนื้อหาของตำราที่ใช้สอน

จะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนเราโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการทำอิบาดัตต่ออัลลอฮ์และหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งเริ่มจากเนื้อหาอันแรก ๆ ก็จะเรียนเรื่องทำความสะอาดและรู้จักน้ำที่ใช้ทำความสะอาดในการจะทำกิจละหมาด และเนื้อหาจะเรียงกันตามความเหมาะสมกับความสำคัญและเวลาเป็นขั้นเป็นตอนจนผู้เรียนสามารถนำไปใช้และเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้เข้าใจ” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาบิง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดาร์ลุอิมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เริ่มจากเรื่องทำความสะอาดแล้วไปเรื่องปฏิบัติ ซึ่งจะมีทั้งเนื้อหาง่ายและยากตามความเหมาะสม” (แวสมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหย๊ะยา อาบูวะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ถ้าเป็นตำราขั้นพื้นฐานแล้ว เนื้อหาไม่เจาะลึกอะไรมากเหมือนkitabใหญ่ ๆ” (หย๊ะยา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราวิชาฟิกฮ์ที่ใช้สอนก็จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำความสะอาดและมูอามาละห์และมูนากาฮะห์ ซึ่งเรื่องเหล่านี้ถือมีความจำเป็นสำหรับคนเรา ทุกปอเนาะจะสอนเรื่องเหล่านี้ ส่วนเรื่องอื่นก็จะมีมากหรือน้อยและจะเข้มข้นไปตามความสามารถของบาบอแต่ละคน” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแ้ว ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวินาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาของตำราจะมีความเกี่ยวกับฟิกฮ์ทั้งหมดเลยเริ่มจากเรื่องเล็กๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ๆ เนื้อหามีความครอบคลุมกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน” (บาชมะห์ นิแ้ว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซาคี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮุกดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เริ่มจากเรื่องเล็กๆ ไปเรื่องใหญ่ๆ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งหมด ผลที่ได้เรียนตำราเหล่านี้ก็สามารถนำไปใช้ได้เลย” (มะซาคี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฏอตุลฟิกรีเยห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราวิชาฟิกฮ์ที่ใช้สอนในสถาบันปอเนาะจะมีการอธิบายที่ชัดเจนและรอบด้าน จึงเหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวัน มีทั้งแบบง่ายและแบบยาก ดังนั้นการปรับนำมาใช้ชีวิตประจำวันจึงสมคูลและสอดคล้องกับบริบทบ้านเรา เนื้อหาของวิชาฟิกฮ์ไม่ทำให้เกิดปัญหาอะไรหลาย ๆ อย่างที่คนสมัยนี้มีปัญหา” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมีเยะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาที่นักเรียนฟังเข้าใจเวลาอธิบายและสามารถนำไปปฏิบัติได้เองเลย” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนีเยะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากบาบอจะสอนหลักการฟิกฮ์ขั้นพื้นฐานก่อน เช่น การอาบน้ำละหมาด อาบน้ำวาญิบ และการทำความสะอาดจากนาญิซต่างๆ” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนีเยะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากตำราที่เราได้เรียนจะมีเนื้อหาที่ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะการใช้ชีวิตประจำของผมได้รู้วิธีการละหมาดก็เพราะได้เรียนรู้จากตำราเหล่านี้ เนื้อหาที่มีทั้งง่ายและยากแต่ก็มีบาบอร่นที่คอยให้คำปรึกษาและอธิบายในส่วนที่เราไม่เข้าใจ” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญุกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาที่เราได้เรียนก็จะมีหลากหลายส่วนมากจะเป็นเกี่ยวกับวิธีการของการทำอิบาตะห์ต่าง เช่น การละหมาด ปอซอ ซะกาต ที่ผมได้จากการเรียนวิชาฟิกฮ์ซึ่งสามารถไปใช้กับชุมชนที่บ้านคือการละหมาดและวิรติหลังละหมาด” (รอเซต สหาญุกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาที่บาบอเอามาสอนเราก็มี่ทั้งเนื้อหาที่ง่ายๆ และยากๆ ซึ่งเกี่ยวกับการทำอิบาตะห์” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะลิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่ก็มีทั้งในเรื่องการทำความสะอาดและการปฏิบัติอิบาตะห์ในถูกต้องตามหลักการของศาสนา” (มะลิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาว่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาส่วนใหญ่เริ่มจากเรื่องเล็กๆ ก่อน พอเราอยู่นานก็จะเรียนรู้หลักการต่างๆ ที่ยากขึ้นของวิชาฟิกฮ์” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาที่ใช้ทำการเรียนการสอนวิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะจะเริ่มตั้งแต่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันในขั้นพื้นฐานก่อนและเริ่มค่อยๆ ลงลึกเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ

ตามลำดับขั้นของผู้เรียนนั้นๆ เนื้อหาของตำรามีความเหมาะสมกับผู้เรียนและมีการอธิบายของเรื่องที่ชัดเจนและรอบด้านด้วย

2) สภาพด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบและวิธีการในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ ส่วนใหญ่ อ่านให้ฟังแล้วแปลความหมาย แล้วอธิบายให้นักเรียนฟังและเขียน หรืออ่านแบบให้นักเรียนมีความสงสัยและเน้นการถาม และสังเกตในจุดที่ยาก ๆ และง่ายก็เช่นกัน พร้อม ๆ กับการปฏิบัติ โดยให้นักเรียนฝึกปฏิบัติและลงมือทำจริง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องอธิบายดี รวมทั้งเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะเนอदारุสลาม ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โดยทั่วไปแล้วรูปแบบในการสอนของปอเนาะก็จะเป็นในรูปแบบของการที่ผู้สอนอ่านให้ผู้เรียนฟัง รวมทั้งตั้งคำถามให้นักเรียนมีความสงสัยและสังเกตในจุดที่ยาก ๆ และง่ายก็เช่นกัน หลังจากสอนหนึ่งบทหรือสองบทเสร็จแล้วก็จะมีการทดสอบ ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ก็จะมีการเฉพาะปอเนาะที่ขยายเป็นโรงเรียนแล้ว” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “บรรยายให้นักเรียนฟัง ตรงไหนที่นักเรียนไม่เข้าใจก็จะให้ถาม” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “บรรยายให้นักเรียนฟัง มีการทดสอบหลังจากเรียนเสร็จ บางครั้งก็จะถามนักเรียนแล้วให้นักเรียนตอบเราก็จะเพิ่มคะแนน เพราะระบบปัจจุบันต้องเป็นแบบนี้ แต่ถ้าเป็นเหมือนก่อน ตอนที่เรายังไม่ขยายอีกส่วนมากก็บรรยายให้นักเรียนฟังเท่านั้น” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโค อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “บรรยายให้นักเรียน เป็นรูปแบบดังเดิมที่เคยเป็น” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอีดัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุซาฟิริน ตำบลสะโค อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “บรรยายให้นักเรียนฟัง” (อีดัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมมาแอ กาปัง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลอีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากก็จะใช้รูปแบบดังเดิมที่

บรรดาโต๊ะครูเขาสอนกันมา คือ ผู้เรียนมารวมตัวที่บิลาแล้วบอาก็จะบรรยายให้เรื่องนั้นให้ผู้เรียนฟัง” (แวงสมาแอ กaping {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหย๊ะยา อาบวูระ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่บรรยายให้นักเรียนฟัง” (หย๊ะยา อาบวูระ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “การสอนวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะเราจะพบว่ายังคงเป็นในรูปแบบเดิมๆ อยู่ คือ นักเรียนจะมีรวมกันที่มุซอลาแล้วบอาก็จะมาสอนโดยการบรรยายตามรายวิชาต่างๆ ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนของระบบปอเนาะดั้งเดิม แต่พอมีการพัฒนามากขึ้นปอเนาะกลายเป็นโรงเรียนก็มีการแยกชั้นเรียนจะไม่รวมเหมือนเหมือนก่อนยกเว้นบางวันเท่านั้น แต่รูปแบบการสอนในชั้นเรียนก็จะเป็นการบรรยายมากกว่า” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแ่ว ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอามีนาวินวิทยา ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เน้นการเรียนแบบบรรยายให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง พร้อม ๆ กับการปฏิบัติ โดยให้นักเรียนฝึกปฏิบัติและลงมือทำจริง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องอิบาดัต” (บาชมะห์ นิแ่ว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โต๊ะครูจะบรรยายเนื้อหาให้ฟัง” (มะซากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบส่วนมากก็บรรยายแล้วให้นักเรียนอ่านทำความเข้าใจและอธิบายถามความเข้าใจก่อนจะเรียนและผู้สอนคอยแก้ไข้แนะตาม สำหรับปอเนาะที่ยังคงใช้ระบบเดิมผมจะมีแต่การบรรยายเท่านั้น” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแวน ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ในระบบเก่าจะมีแต่การบรรยาย ส่วนปอเนาะที่ขยายเป็นโรงเรียนแล้วการสอนจะแบ่งเป็นห้องเรียน รูปแบบการสอนยังคงเหมือนเดิมคือการบรรยาย และอาจจะมีการแบ่งเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งนักเรียนทำความเข้าใจกับตำราได้แล้ว และอีกกลุ่มก็จะเข้มงวดหน่อย หลังจากเรียนเสร็จก็จะมีให้นักเรียนไปทำการบ้านที่บ้านเพื่อเป็นการทบทวนการเรียนที่ได้เรียนมา” (อาแวน ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โตะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบตามมาตรฐานสถาบันปอเนาะได้ตั้งไว้ นั่นคือ แบบง่ายเพื่อเข้าใจง่ายสำหรับผู้เพิ่งเริ่มเรียน ตามไปด้วยขั้นตอนแบบปานกลางสำหรับคนที่เริ่มมีแวว เพื่อที่เข้าไปในขั้นตอนต่อไป คือแบบยาก-ยากสุด” (ฟิกรี โตะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “بابอจะบรรยายให้เราฟัง ส่วนเราจะฟังبابออธิบายและจดบันทึกในประเด็นที่بابอได้อธิบาย ผมจะเตรียมปากกาตลอด เพราะเวลาที่بابอสอนผมก็จะจดและให้ความหมายตามที่ผมเข้าใจก่อนแล้วค่อยไปตามبابออีกครั้ง ว่าผมเข้าใจอย่างนี้ถูกไหม ผมมองว่าการนั่งฟังบรรยายจากبابอมันไม่ใช่เรื่องการเรียนรู้แบบลำหลัง แต่มันเป็นแบบอย่างที่ดีและได้ผลบุญด้วย” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี “เราจะฟังبابออธิบายและจดบันทึกในประเด็นที่بابอได้อธิบาย (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน ทะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี “โตะครุบรรยายให้เราฟัง เขียนบันทึก” (ฟูรกอน ทะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะลิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี “بابอจะบรรยายแล้วจดบันทึก (طب) ท่องจำและปฏิบัติให้ถูกต้อง” (มะลิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูด นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี “บรรยายแบบละเอียด เจาะลงในเนื้อหาของตำราเล่มนั้นๆ” (อิสมาแอล ล่ากูด {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

สำหรับการใช้สื่ออื่น ๆ นอกเหนือจากตำราในการเรียนการสอน พบว่า สื่อที่นำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนส่วนใหญ่ไม่มีนอกจากการบรรยายและเขียนอธิบายให้นักเรียนเข้าใจผ่านสื่อกระดานดำสำหรับสถาบันปอเนาะที่ยังใช้ระบบแบบปอเนาะดั้งเดิม ส่วนสถาบันปอเนาะที่ขยับขยายมาเป็นโรงเรียนแล้วบางสถาบันก็มีการนำสื่ออื่นๆ มาใช้ด้วยเช่นภาพแสดงสัญลักษณ์ต่างๆ ประกอบการสอนเป็นต้น ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครุจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอดารุสลาม ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากจะเป็นการบรรยายให้

นักเรียนฟัง นอกจากนี้ก็ไม่มีเพราะวิชาฟิสิกส์ไม่จำเป็นต้องใช้สื่อมาก แคยกตัวอย่างก็เข้าใจแล้ว หรือเล่าเหตุการณ์กรณีตัวอย่างก็ได้” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “จากประสบการณ์ที่สอนอยู่ไม่ค่อยเห็นบาบเอาสื่ออื่นมาใช้ซะ เพราะนอกจากการบรรยายแล้วก็มีหนังสือที่แหละที่เราสอนและสามารถผลิตคนให้เป็นคนดีของสังคมสักส่วนมาก แต่ในปัจจุบันอาจจะเริ่มมีการนำเอาสื่ออื่นๆ มาบ้างแล้ว สำหรับปอเนาะที่ขยายเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพราะปอเนาะเหล่านี้ค่อนข้างจะมีการปรับตัวให้เท่าทันการศึกษาในปัจจุบัน หรืออาจจะถูกบีบบังคับจากหน่วยงานของรัฐก็ได้” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีใช้สื่ออื่นนอก ส่วนมากจะบรรยายให้นักเรียนฟัง” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สื่อเตาะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮีดายาตุคุดดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่าไม่ค่อยมี เพราะการสอนของปอเนาะส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบเดิมอยู่ ถ้าเห็นเป็นสื่อการเรียนหนอยก็น่าจะเป็นกระดานดำที่บางปอเนาะก็มีใช้” (อับดุลอาซิส สื่อเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดาร์ลุมูซาฟิริน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปอเนาะส่วนใหญ่จะใช้สื่อในการเรียนการสอนคือการบรรยายให้ความรู้เป็นหลักเพราะมันเป็นรูปแบบดั้งเดิมของปอเนาะที่มีมาหลายร้อยปี ส่วนปัจจุบันก็มีการพัฒนาบ้างในบางสถาบันที่เปลี่ยนเป็นโรงเรียน เช่น สื่อกระดานดำ ภาพเขียน เป็นต้นที่ใช้เป็นสื่อในการสอนของอุสตาส” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมมาแอ กาปัง โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดาร์ลุฮ์มาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สื่อในการสอนก็น่าจะเป็นสื่อกระดานดำของบางโต๊ะครูที่เขาใช้อธิบายเพิ่มเติมแก่นักเรียน” (แวสมมาแอ กาปัง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหัยยะอา อาบูวะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีนอกจากบรรยายเนื้อหาของตำราให้ผู้เรียนฟัง ส่วนผู้เรียนก็จะจดบันทึกในสองที่ผมได้บรรยายให้ความรู้วิชาฟิสิกส์เรื่องนั้นๆ ไป” (หัยยะอา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เน้นการเรียนแบบบรรยาย

ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง พร้อม ๆ กับการปฏิบัติ หรือบางกรณีก็ให้ผู้เรียนหนึ่งคนหรือสองคนออกมาสาธิต เป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนอื่นๆ ดู” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแวน ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาศาสนาบันปอเนาะอามีนาวิทยา ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โดยทั่วไปแล้วสถาบันปอเนาะ จะเน้นการเรียนแบบบรรยายให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง พร้อม ๆ กับการปฏิบัติ โดยให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ และลงมือทำจริง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องอียาดัต สำหรับครูบางท่านอาจจะใช้สื่อประกอบในการสอน วิชาฟิกฮ์ ถ้ามีภาพก็จะนำมาให้นักเรียนดูเพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้นหรือไม่ก็ให้นักเรียนดูว่าเป็นแบบไหน เป็นต้น” (บาชมะห์ นิแวน {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะชากี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาศาสนาบันปอเนาะนุรุสสุตายะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนมากจะเป็นไปที่การบรรยาย ตามตำราเรียนให้ผู้เรียนได้ฟัง” (มะชากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฏอตุลฟิกรี ยะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่าไม่มีที่โตะครูใช้ เป็นสื่อในการเรียนนอกจากสื่อตำราเรียนที่เขาได้อธิบายให้นักเรียนฟัง เพราะวิชาฟิกฮ์ใช้วิธีการอธิบาย และยกตัวอย่างหากเป็นกรณีศึกษาก็เข้าใจได้แล้ว” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาศาสนาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมี ยะห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “บางสถาบันปอเนาะก็เริ่ม มีการใช้สื่อใหม่ๆ เข้ามาในการสอน แต่ถ้าวินิจฉัยวิชาฟิกฮ์ไม่แน่ใจว่ามีสื่ออื่นๆ นอกจากนี้ไหม เพราะเป็น วิชาที่อธิบายด้วยเนื้อหาแล้วก็เข้าใจได้” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โตะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียายอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะ ดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับในมุมมองของผมแล้วตำราที่ เรียนอยู่ก็เพียงพอ และคิดว่าไม่จำเป็นต้องมีสื่ออะไร มีแค่หนังสือของตัวเองที่ผ่านการเรียนกับโตะครู และนำมาสอนต่อให้นักเรียนรุ่นน้อง เพราะปัญหาการเรียนไม่ได้เรื่องนั้นมันอยู่ที่ตัวเราว่าจะเอาใจใส่ กับการเรียนมากน้อยแค่ไหน” (ฟิกรี โตะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟัร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียายอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ต้องใช้สื่ออื่น เรียนแบบนี้ ดีแล้ว” (อับดุลกอฟฟัร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบการศึกษาปอเนาะดี

อยู่แล้ว แค่มิหนังสือของตัวเอง ที่ผ่านการเรียนกับโต๊ะครูหรือกับรุ่นพี่” (รอเซต สหาญกฤษ [สัมภาษณ์], 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เรียนแบบนี้ก็ดีแล้ว ไม่ต้องใช้สื่ออื่นหรอก คนปัจจุบันเรียนไม่ผ่านครู เพราะดูจากโทรศัพท์แล้วเอามาโต้เถียงกันเหมือนเรียนมาเลย มันก็มีปัญหาเยอะเหมือนกันในปัจจุบัน” (ฟูรกอน หะเต็ง [สัมภาษณ์], 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ความรู้สึกตอนนี้ คิดว่า ไม่จำเป็นต้องมีสื่ออะไร เพราะรูปแบบการศึกษาปอเนาะคืออยู่แล้ว แค่มิหนังสือของตัวเอง ที่ผ่านการเรียนกับโต๊ะครูหรือกับรุ่นพี่” (มะสิบรี มะลี [สัมภาษณ์], 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะตาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “นอกจากหนังสือและตำราของเราที่ผู้สอนบรรยายให้เราแล้วก็จะมีการจดบันทึกเอาไว้เขียนและอธิบายให้เราได้เข้าใจมากขึ้น และสมุดของตนเองที่มีไว้สำหรับจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ผู้สอนสอนให้แก่เรา และนำมาสอนต่อให้กับนักเรียนรุ่นน้องต่อ” (มะสิบรี มะลี [สัมภาษณ์], 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า สถาบันปอเนาะส่วนใหญ่ยังคงใช้สื่อกระดานดำเป็นสื่อหลักในการเป็นตัวช่วยสำหรับการสอนแบบบรรยายแต่ปัจจุบันบางสถาบันปอเนาะที่เริ่มพัฒนาแล้วโดยเฉพาะสถาบันปอเนาะที่พัฒนาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเริ่มให้ความสนใจต่อการเอาสื่อสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอนมากขึ้นแต่ที่พบมากที่สุดก็จะเป็นแค่การนำเอาภาพแสดงสัญญาณลักษณะต่างๆ มาประกอบการสอนเท่านั้นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโต๊ะครูบางคนเท่านั้นที่นำมาใช้

4.3 ทักษะของโต๊ะครูและผู้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ผลการศึกษาเกี่ยวกับทักษะของโต๊ะครูและผู้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ โต๊ะครู ผู้ช่วยโต๊ะครู และผู้เรียนของสถาบันศึกษาปอเนาะในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ซึ่งขอนำเสนอรายละเอียดของผลการสัมภาษณ์ตามประเด็น ดังนี้

1) ทักษะของโต๊ะครูและผู้ศึกษาเกี่ยวกับตำราวิชาฟิสิกส์ที่ใช้การจัดการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า ตำราวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะถือเป็นตำราที่ทรงคุณค่ามากมาย ความบารากัดที่เกิดจากความตั้งใจของบรรดา

อุลามาอูปัตตานีและอมาลาอูทั่วโลกในการรวบรวมตำราเหล่านี้สามารถทำให้เกิดผลผลิตที่สร้างคุณค่ากับสังคมเราอย่างมากมาย เป็นตำราที่คนนับถือตั้งแต่อดีตและมีเส้นสายเชื่อมต่อกุลามาอูที่ชัดเจน จะเห็นได้ว่าวันนี้ปอเนาะมีอยู่ทั่วสามจังหวัดตำราเหล่านี้ถูกถ่ายทอออกไปจากรุ่นสู่รุ่นทั้งคนในพื้นที่สามจังหวัดและต่างหวัดด้วย ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะเนอदारุสลาม ตำบลสะเนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีความคิดเห็นอะไรนะ นอกจากจะบอกว่าตำราวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะถูกรวบรวมมาหลายร้อยปี ถือเป็นตำราที่ทรงคุณค่ามาก เพราะเนื้อหาต่างๆ ถูกรวบรวมจากบรรดาผู้รู้ในสมัยก่อน และความรู้ที่เขาเหล่านั้นได้รวบรวมไว้ก็สามารถใช้ได้ทุกยุคสมัย จนวันนี้เราเห็นว่าเด็กจบปอเนาะส่วนใหญ่ก็กลับไปเป็นผู้นำของชุมชน ผมจึงจะมองว่าเนื้อหาตำราไม่ตีไม่ได้” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดี เพราะเนื้อหาของตำราวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะส่วนใหญ่อยู่ในสายมัซฮับชาฟีอีที่เน้นการความรู้แก่ผู้เรียนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้เลย เช่น การละหมาด การถือศีลอด และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ผมคิดว่าในตอนนี้มีการสอนวิชาฟิกฮ์ครอบคลุมทุกเนื้อหาไม่ว่าเป็นเรื่องวาฮิบ สุนัต ฮารุส ฮาราม ก็มีหมดนะ ในเนื้อหาของวิชาฟิกฮ์ที่ทำการสอนก็จะให้ความสำคัญกับเรื่องๆ รวมทั้งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติพร้อมทั้งทฤษฎี ควรให้ความสำคัญในเรื่องอิบาติต การใช้ชีวิตประจำวัน รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม” (สาและ แวดาโอ๊ะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิद्याตุคุดดีนียะห์ ตำบลสะโตะ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปัจจุบันเนื้อหาของวิชาฟิกฮ์ที่เรียนกันในปอเนาะก็มีเนื้อหาที่สามารถทำให้ชาวบ้านเขาเข้าใจหลักการศาสนาพอสมควร โดยเฉพาะในเรื่องวาฮิบ และเรื่องฮารมในอิสลาม เนื้อหาวิชาฟิกฮ์จะมีเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้สำหรับแนวทางของมัซฮับชาฟีอี ซึ่งมันก็สามารถที่จะเป็นทางเลือกให้กับชาวบ้านได้” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุสาลีรีน ตำบลสะโตะ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีทัศนอะอะไรจะเพิ่มเติม เพราะที่เป็นอยู่ก็สร้างผู้รู้ สืบมาในสังคมด้วยก็ตาบเหล่านี้ในช่วงตลอดเวลาที่ผ่านมา” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแสวงมาแอ กาบิง โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลอีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีเพราะ เนื้อหาของตำราวิชาฟิกฮฺแต่ละตำรามีเนื้อหาที่ให้ความสำคัญแตกต่างกัน และจะให้ความสำคัญในตำรานั้นจนจบเล่ม” (แสวงมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหัยยะ อาบูวะ โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่วิชาฟิกฮฺในสถาบันปอเนาะจะให้ความสำคัญทุกเนื้อหอย่างละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอียาดัตต่างๆ เช่น การค้าขาย นิกะฮฺ และการได้รับมรดก เป็นต้น ซึ่งเรื่องเหล่านี้มีความจำเป็นที่คนเราต้องรู้” (หัยยะ อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลุลมุตตีนิยะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีเพราะวิชาฟิกฮฺในสถาบันปอเนาะให้ความสำคัญในเนื้อหาอย่างละเอียด ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป จนกว่านักเรียนจะเข้าใจในเนื้อหา โดยเฉพาะในเรื่องอียาดัตที่เน้นเรื่องวาญิบมากกว่าสิ่งที่คิลาฟ ควรให้ความสำคัญในเนื้อหา เช่น ละหมาด ถือศีล การกิน และอีกมากมาย เนื้อหาทั้งหมดสถาบันปอเนาะให้ความสำคัญ ไม่ใช่ในเนื้อหานั้น ๆ เท่านั้น ถ้าในหนึ่งเล่มคือต้องเรียนให้จบเล่ม ก่อนที่จะไปเรียนในเล่มถัดไป” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแฉ ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวีวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีเพราะ เนื้อหาจากตำราวิชาฟิกฮฺของปอเนาะดีต่อผู้เรียน เพราะเท่าที่สังเกตดูเด็กๆ หลายคนที่เพิ่งมาเรียนอยู่ปอเนาะ 40 วันก็สามารถปฏิบัติอียาดัตได้ดีแล้ว” (บาชมะห์ นิแฉ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซาคี ยูปลุลา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮุดายะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เพราะว่า ไม่ว่าจะเป็นการละหมาด ถือศีล การกิน และอีกมากมาย เป็นเนื้อหาจากฟิกฮฺทั้งหมดที่สถาบันปอเนาะให้ความสำคัญ แต่ละเรื่องเราจะให้นักเรียนเรียนให้จบเล่ม ก่อนที่จะไปเรียนในเล่มถัดไป” (มะซาคี ยูปลุลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอนอื่นเนื่องจากมันดีอยู่แล้ว เพราะมีการสอนวิชาฟิกฮฺครอบคลุมทุกเนื้อหา เน้นให้นักศึกษาปฏิบัติพร้อมบทฤษฎี ควรให้ความสำคัญในเรื่องอียาดัต การใช้ชีวิตประจำวัน รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาศาสนาบ้านปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมูตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีอะไรเพิ่มเติมเพราะในสถาบันปอเนาะใช้ตำราที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละระดับอยู่แล้ว” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดี เพราะเนื้อหาจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตบ้านเราที่ส่วนใหญ่ยึดตามมัซฮับชาฟีอี” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดี เพราะเป็นตำราที่คนนับถือตั้งแต่อดีตและมีเส้นสายเชื่อมต่อกันมาที่ชัดเจน” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีเพราะเนื้อหาวิชาฟิกฮุสามารถทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับการทำอิบาดะห์มากขึ้น เราสามารถปฏิบัติได้และนำคนอื่นได้” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะ เพราะคิดว่าเนื้อหาวิชาฟิกฮุตอนนี้ก็ดีอยู่แล้ว” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีเพราะเนื้อหาของวิชาฟิกฮุทำให้เราทราบหลักการของศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องอิบาดะห์” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีเพราะเนื้อหาวิชาฟิกฮุแต่ละตำรามีเนื้อหาที่ให้ความสำคัญแตกต่างกัน และจะให้ความสำคัญในตำรานั้นจนจบเล่ม ซึ่งเราในฐานะเป็นนักเรียนก็ต้องเรียนในจบที่เล่ม” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า ตำราวิชาฟิกฮุทุกคนยังมองว่า เป็นตำราที่ดีสำหรับใช้เรียนใช้สอนของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยึดหลักการฟิกฮุของมัซฮับชาฟีอี ความบารากัตของตำราสามารถสร้างผู้รู้และลูกศิษย์มากมายทั้งในอดีตและปัจจุบัน สำหรับเนื้อหาของตำราวิชาฟิกฮุนั้น กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่าเนื้อหาวิชาฟิกฮุในสถาบันศึกษาปอเนาะนั้นมีครอบคลุมทุกเนื้อหา ทั้งในเรื่องของวาฮิบ สุนัต และอื่นๆ รวมทั้งมีการเจาะลึกทุกประเด็นโดยส่วนใหญ่เป็นฟิกฮุตามสายอัฮลิซุนนะฮ์ ที่เน้นให้นักศึกษาปฏิบัติพร้อมกับทฤษฎี ให้ความสำคัญในเรื่องอิบาดัต การค้าขาย การนิกะฮ การรับมรดก และรวมไป

ถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันในด้านอื่นๆ รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย นอกจากนี้เนื้อหาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะยังเป็นวิชาที่เปิดกว้างในเรื่องของศิลปะแต่ส่วนใหญ่ก็ยังเจาะจงเฉพาะการศิลปะในสายมัชฮับชาฟีอีเท่านั้นแต่จะมีการนำเอาความคิดจากมัชฮับอื่นๆ มาประกอบบ้างแต่ไม่มาก อย่างไรก็ตามเนื้อหาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันศึกษาปอเนาะปัจจุบันเป็นเนื้อหาที่ครอบคลุมและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่เพราะ ณ วันนี้ผู้เรียนและประชาชนที่ให้ความสนใจและก็ได้เข้าใจหลักการศาสนากับการดำรงชีวิตแล้ว ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะเนอดารุสสลาม ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่าเนื้อหาของตำราวิชาฟิสิกส์ปอเนาะมีความครอบคลุมของหลักการศาสนาด้านฟิสิกส์ โดยเฉพาะฟิสิกส์ในแนวทางของมัชฮับชาฟีอีซึ่งบ้านเราส่วนเขายึดมัชฮับนี้กัน” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียายาลูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาวิชาฟิสิกส์ของปอเนาะส่วนใหญ่อยู่ในสายมัชฮับชาฟีอีที่เน้นการความรู้แก่ผู้เรียนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้เลย เช่น การละหมาด การถือศีลอด และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ผมคิดว่าในตอนนี้มีการสอนวิชาฟิสิกส์ครอบคลุมทุกเนื้อหาไม่ว่าเป็นเรื่องวายิบ สุนัต ฮารุส ฮาราม ก็มีหมดนะ ในเนื้อหาของวิชาฟิสิกส์ที่ทำการสอนก็จะให้ความสำคัญกับเรื่องๆ รวมทั้งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติพร้อมทั้งทฤษฎี ควรให้ความสำคัญในเรื่องอิบาดัต การใช้ชีวิตประจำวัน รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปัจจุบันเนื้อหาของวิชาฟิสิกส์ที่เรียนกันในปอเนาะก็มีเนื้อหาที่สามารถทำให้ชาวบ้านเขาเข้าใจหลักการศาสนาพอสมควร โดยเฉพาะในเรื่องวายิบ และเรื่องฮารมในอิสลาม เนื้อหาวิชาฟิสิกส์จะมีเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้สำหรับแนวทางของมัชฮับชาฟีอี ซึ่งมันก็สามารถที่จะเป็นทางเลือกให้กับชาวบ้านได้” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุซาฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ฟิสิกส์ที่สอนอยู่ตอนนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำอิบาดะห์ตามแนวทางของมัชฮับชาฟีอีที่เราทุกคนยึดกัน” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาปัง โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลฮีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาวิชาฟิกฮ์แต่ละตำรา มีเนื้อหาที่ให้ความสำคัญแตกต่างกัน และจะให้ความสำคัญในตำรานั้นจนจบเล่ม” (แวสมาแอ กาปัง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหย๊ะยา อาบูวะ โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่วิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะจะให้ความสำคัญทุกเนื้อหาอย่างละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอียาดัตต่างๆ เช่น การค้าขาย นิกะฮ์ และการได้รับมรดก เป็นต้น ซึ่งเรื่องเหล่านี้มีความจำเป็นที่คนเราต้องรู้” (หย๊ะยา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่าจริงๆ แล้วเนื้อหาอะไรก็มีความสำคัญ วิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะให้ความสำคัญในเนื้อหาอย่างละเอียด ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป จนกว่านักเรียนจะเข้าใจเนื้อหา โดยเฉพาะในเรื่องอียาดัตที่เน้นเรื่องวาญิบมากกว่าสิ่งที่คิลาฟ ควรให้ความสำคัญในเนื้อหา เช่น ละหมาด ถือศีล การกิน และอีกมากมาย เนื้อหาทั้งหมดสถาบันปอเนาะให้ความสำคัญ ไม่ใช่ในเนื้อหานั้น ๆ เท่านั้น ถ้าในหนึ่งเล่มคือต้องเรียนให้จบเล่นก่อนที่จะไปเรียนในเล่มถัดไป” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาซมะห์ นิแฉ ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวียา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาจากตำราวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะดีต่อผู้เรียน เพราะเท่าที่สังเกตดูเด็กๆ หลายคนที่เพิ่งมาเรียนอยู่ปอเนาะ 40 วันก็สามารถปฏิบัติอียาดัตได้ดีแล้ว” (บาซมะห์ นิแฉ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ว่าจะเป็นการละหมาด ถือศีล การกิน และอีกมากมาย เป็นเนื้อหาจากฟิกฮ์ทั้งหมดที่สถาบันปอเนาะให้ความสำคัญ แต่ละเรื่องเราจะให้นักเรียนเรียนให้จบเล่ม ก่อนที่จะไปเรียนในเล่มถัดไป” (มะซากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรีเยห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ระบบปอเนาะเป็นระบบที่มาดีอยู่แล้ว เป็นระบบที่คนรุ่นก่อน ๆ วางไว้ ด้วยระบบนี้สามารถสร้างคนไปพัฒนาและดำรงชีวิตถูกต้องตามหลักศาสนา โดยรวมวิชาฟิกฮ์ในสถาบันปอเนาะจะให้ความสำคัญทุกเนื้อหาอย่างละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอียาดัต การค้าขาย นิกะฮ์ และการได้รับมรดก” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาศาสนาอิสลามมีเยห์ ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เดิมทีแล้วการศึกษาวิชาฟิกฮ์ของสถาบันปอเนาะก็จะให้ความสำคัญของเนื้อหาที่เกี่ยวกับอิบาตะห์มากกว่าการลงลึกในประเด็นปลีกย่อยที่มีทัศนคติขัดแย้งกัน อยากให้เน้นการให้ชาวบ้านได้ทำมากกว่า” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาตา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตบ้านเราที่ส่วนใหญ่ยึดตามมัซฮับชาฟีอีย์” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาตา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เน้นเรื่องวาญิบมากกว่าเรื่องคิลาฟ เพราะเราทุกคนที่มาเรียนต้องอยากทำอิบาตะห์มากกว่าไปยุ่งว่าคนนั้นเห็นยังไงคนนี้เห็นยังไง” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหฺ์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาตา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาวิชาฟิกฮ์สามารถทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับการทำอิบาตะห์มากขึ้น เราสามารถปฏิบัติได้และนำคนอื่นได้” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอ น หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหฺ์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาตา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอนะ เพราะคิดว่าเนื้อหาวิชาฟิกฮ์ตอนนี้ก็ดีอยู่แล้ว” (ฟูรกอ น หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหฺ์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาตา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาของวิชาฟิกฮ์ทำให้เราทราบหลักการของศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องอิบาตะห์” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหฺ์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาตา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เนื้อหาวิชาฟิกฮ์แต่ละตำรา มีเนื้อหาที่ให้ความสำคัญแตกต่างกัน และจะให้ความสำคัญในตำรานั้นจนจบเล่ม ซึ่งเราในฐานะเป็นนักเรียนก็ต้องเรียนในจบที่เล่ม” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาวิชาฟิกฮ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนของสถาบันปอเนาะมีเนื้อหาที่ครอบคลุมและสามารถตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ซึ่งส่วนมากแล้วจะยึดหลักการตามแนวทางของมัซฮับชาฟีอีย์ เนื้อหาของวิชาฟิกฮ์เน้นเรื่องวาญิบมากกว่าการคิลาฟระหว่างทัศนะของอุลามาอ์ ซึ่งมีทั้งเรื่องของการอิบาต และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้วย

เช่นเดียวกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงปัญหาของตำราที่ใช้ในปัจจุบัน พบว่า ตำราวิชา ฟิสิกส์ที่ใช้เรียนใช้สอนของสถาบันปอเนาะในปัจจุบันทุกคนเชื่อว่าเป็นตำราที่มีความบกพร่องที่เพื่อนำมาใช้สอนนักเรียนแล้วพวกเขาสามารถกลายเป็นคนดีและบุคคลที่มีคุณภาพในสังคมได้ ฉะนั้นการใช้ตำราวิชาฟิสิกส์ปัจจุบันก็ไม่ได้มีปัญหาอะไร “ไม่มีเลย” อาจจะมีในเรื่องของภาษาในตำราวิชาฟิสิกส์ที่ยากบ้างแต่ก็มีบาบคอยอธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจ อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญมันอยู่ที่ผู้เรียนที่เราต้องยอมรับว่าคนปัจจุบันขาดการเอาใจใส่ ความตั้งใจ และความพยายามมาก ไม่เหมือนคนสมัยก่อน ยิ่งปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุมากมายที่ทำให้หัวใจของผู้เรียนห่างเหินจากความตั้งใจของตนเอง มรดกของตำราวิชาฟิสิกส์จึงตกทอดให้แก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จโดยเฉพาะผู้เรียนที่ตั้งใจเท่านั้น ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะเนอดารุสลาม ตำบลสะเนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “จริง ๆ แล้วตำราในปัจจุบันก็ใช้เหมือนคนในอดีต ทุกคนสามารถเรียนได้และออกมาเป็นผู้นำศาสนาของชุมชนขับเคลื่อนงานความดีของชุมชนมากมาย จึงไม่ใช่ปัญหาอะไรกับคนปัจจุบัน เพียงแต่ปัญหาคือคนปัจจุบันไม่ค่อยมีความเข้าใจในตำรามากนัก ไม่เหมือนคนในอดีต” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราดีอยู่แล้ว แต่ปัญหาคือขาดความตั้งใจของผู้เรียนที่ซึ่งแตกต่างไปจากคนในอดีตที่มีความตั้งใจและขยันค่อนข้างสูง เด็กปอเนาะในปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ นานา ที่เป็น (อุปสรรค) อุปสรรคต่อการเรียนของพวกเขา แม้กฎระเบียบของหลายๆ ปอเนาะจะเข้มงวดก็เอาไม่อยู่เว้นแต่เด็กที่อยากเอาความรู้จริงๆ ตำราไม่ใช่ปัญหา” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราดีอยู่แล้ว ไม่มีปัญหาอะไรเท่าที่สอนมา เพราะถูกปรับปรุงมาแล้วหลายร้อยปี” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิเตยาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราไม่มีปัญหาอะไรเท่าที่สอนมา” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอีดัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดาร์ลูมุสฟาฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ที่สอนมาก็ไม่มีปัญหาอะไรนะ แต่ปัญหาของเด็กนั่นมี คือ ขาดการเอาใจใส่” (อีดัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาบิง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลอีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่อยู่แล้ว ไม่มีปัญหาอะไร เท่าที่สอน” (แวสมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหัยยะ อาบูวะ โตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “น่าจะไม่มีปัญหามากนัก จะมีก็แค่ทางด้านภาษา ตำราฟิกฮ์อาจจะเข้าใจยากนิดหน่อย แต่ก็มิบบออธิบายตลอดจนเกิดความเข้าใจ” (หัยยะ อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลุลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่เอามาสอนยังไม่เจอว่ามีปัญหาอะไร โดยเฉพาะความขัดแย้งในเรื่องความแตกต่างเหมือนปัจจุบันไม่มีเลย” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแ่ว ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวีวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่แน่ใจ เพราะปัจจุบันที่ปอเนาะเราสอนมาก็ยังไม่เจอปัญหาเกี่ยวกับตำรา” (บาชมะห์ นิแ่ว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซาคี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำรายังทันสมัยไม่มีปัญหาอะไร สามารถสอนให้ความรู้กับทุกคนทุกกลุ่มได้ อยู่ที่ว่าจะเอาความรู้ใหม่” (มะซาคี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกริเยห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ในส่วนของการศึกษาตามรูปแบบปอเนาะ ถือว่าไม่มีปัญหาอะไร เพราะส่วนใหญ่ตำราที่สถาบันปอเนาะนำมาใช้เป็นตำราที่ได้รับการยกย่องจากอุลามาอ์ทั่วโลก” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมีเยห์ ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี “จริงแล้วไม่มีปัญหาและไม่เคยมีปัญหา เพราะตำราที่ใช้ในปัจจุบันเป็นตำราเดียวกันกับคนรุ่นก่อนที่ได้รับความสำเร็จในการศึกษาและได้เขียนตำราแบบย่อสำหรับคนที่เข้าใจยากในตำราที่มีความหมายยาก ๆ” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โตะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราที่อยู่แล้ว แต่ที่ขาดคือเงื่อนไขการศึกษา คนส่วนใหญ่ศึกษาไม่ได้ตามเงื่อนไข อย่างเช่นฟังจากยูทูบและไม่พบปะผู้รู้ เป็นต้น” (ฟิกรี โตะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟัร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีปัญหาอะไร เหตุผลเหมือนที่กล่าวมาข้างต้น” (อับดุลกอฟฟัร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ หนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มี เพราะเป็นที่ยอมรับและเลี้ยงสื่อในอดีตจนถึงปัจจุบัน” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ หนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีปัญหาอะไร เหตุผลเหมือนที่กล่าวมาข้างต้น” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะหนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีปัญหาอะไร” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะหนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “การศึกษาตามรูปแบบปอเนาะถือว่าไม่มีปัญหาอะไร ตำราส่วนใหญ่ที่สถาบันปอเนาะนำมาใช้เป็นตำราที่ได้รับการยกย่องจากอุลามาอ์ในอดีต” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า การนำตำราวิชาฟิกฮฺมาสอนนั้นไม่ค่อยมีปัญหาอะไรมากนัก นอกจากในตำราจะมีคำบางคำที่นักเรียนเข้าใจยาก แต่ก็มักบอกรอคอยให้คำปรึกษาและอธิบายตลอด รวมทั้งรุ่นพี่เพื่อนๆ ด้วยกันที่เข้าใจแล้วคอยอธิบายอีก นอกจากนี้แล้วก็ยังมีกรอธิบายเพิ่มเติมในคำที่ยากของตำรานั้นโดยการสรุปย่อเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมองว่าปัญหาไม่ได้เกิดจากตำราแต่เกิดจากผู้เรียนที่มีความตั้งใจน้อยลง

2) ทักษะของโต๊ะครูและผู้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาฟิกฮฺ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อรูปแบบและวิธีการเรียนการสอนวิชาฟิกฮฺในสถาบันศึกษาปอเนาะในปัจจุบัน เนื่องจากเห็นว่ารูปแบบและวิธีการสอนของโต๊ะครูจากอดีตถึงปัจจุบันที่อยู่ โดยหลักการเรียนการสอนของโต๊ะครูในอดีตก็เหมือนกันคือใช้รูปแบบจดบันทึก²⁶ (طَبْع) เป็นหลัก ความแตกต่างก็ตรงที่อดีตจะไม่มีเทคโนโลยีผู้สอนแค่สอนอธิบายบนกระดานนิต ๆ แต่สมัยปัจจุบันบางเรื่องบางปัญหาเปิดให้นักเรียนดูในคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ตีมากขึ้น และกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า การเรียนการสอนที่เป็นอยู่ไม่ควรที่จะมีการเปลี่ยนมากนัก เพราะระบบการเรียนการสอนของปอเนาะเป็นแบบนี้มีมาหลายร้อยปีก็ยังสามารถผลิตลูกศิษย์เป็นคนดีในสังคมมากมายในขณะที่ระบบ

²⁶ รูปที่ 15 ในภาคผนวก

ใหม่ที่เกิดขึ้นไม่กี่ปีศิษย์กลายเป็นคนไม่ดีก็มีมากในสังคม ฉะนั้น รูปแบบการเรียนการสอนแบบปอเนาะ น่าจะมีความบารากัที่อยู่ หากเราไปเปลี่ยนแปลงอาจจะทำให้เสียวิธีการที่มีคุณค่าเหล่านี้ได้ ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอदारุสลาม ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ผมคิดว่า การสอนและรูปแบบการเรียนของปอเนาะคืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องปรับอะไรให้มาก เราควรรักษารูปแบบการสอนของปอเนาะเอาไว้ เพราะการถ่ายทอดวิชาแก่นักเรียน เป็นการสอนที่เรียกได้ว่า ปากต่อปาก คือ บาบอจะสอนนักเรียนโดยตรง ส่วนนักเรียนก็จดจำในสิ่งที่بابอได้สอนแล้วนำไปถ่ายทอดและปฏิบัติในชีวิตประจำวัน” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปัจจุบันผมเห็นว่า การสอนของปอเนาะก็ยังใช้ได้อยู่ และเป็นสิ่งที่คนในพื้นที่เขาต้องการ พ่อแม่หลายคนคาดหวังให้ลูกๆ ได้มาเรียนที่ปอเนาะ ถึงแม้ปัจจุบันนี้หลายๆ ปอเนาะมีการขยายเป็นโรงเรียน แต่พ่อแม่ก็พยายามสรรหาปอเนาะแบบดั้งเดิมที่มีการสอนก็ตาบแบบเดิม แบบไม่มีชั้นเรียนก็มีเยอะ เด็กหลายคนที่ได้รับการสอนจากปอเนาะกลับไปบ้านเป็นผู้นำ ผมกำลังจะบอกว่ารูปแบบการเรียนการสอนของปอเนาะยังอยู่ในเกณฑ์ที่ดีไม่ต้องปรับปรุงอะไรมาก เพราะนี่ คือ ปอเนาะ” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ปัจจุบันรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันปอเนาะยังดีอยู่ เพราะถ้าไม่ตีวันนี้เราก็ไม่สามารถสร้างคนให้มีคุณภาพได้ แต่วันนี้ นักเรียนหลายคนที่ออกไปจากปอเนาะสามารถทำประโยชน์ให้สังคมมากมาย” (สาและ แวดาโอ๊ะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “การสอนวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะยังอยู่ในเกณฑ์ดี เราสอนให้นักเรียนนำองค์ความรู้ไปใช้ได้เลยมากกว่าสอนให้นักเรียนมีความรู้แล้วไปขัดแย้งกันเหมือนปัจจุบัน” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายออดันัน สาคอ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุสลามุสาฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คืออยู่ เพราะการเรียนแบบปอเนาะเป็นการสอนแบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นรูปแบบเดิมที่ปอเนาะได้สอนมนุษย์มาหลายร้อยปีแล้ว ทว่าวันนี้ก็ยังสามารถผลิตคนให้มีคุณภาพได้มากมายต่อสังคม” (ออดันัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาบิง โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลอีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่ารูปแบบการเรียนการสอนของปอเนาะดีอยู่แล้ว” (แวสมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหัยยะ อาบูวะ โต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่ารูปแบบการเรียนการสอนของปอเนาะดีอยู่แล้ว เพราะเราจะเห็นว่ารูปแบบและวิธีการเรียนวิชาฟิกฮจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มีรูปแบบที่เหมือนกันคือใช้รูปแบบจดบันทึก (طب) เป็นหลักและผลที่ออกมาคือการผลิตลูกศิษย์มากมายที่มีคุณภาพต่อสังคมบ้านในปัจจุบันที่เราเห็นอยู่” (หัยยะ อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบการเรียนการสอนของปอเนาะดีมากอยู่แล้ว แค่ทำตามแบบที่เป็นอยู่อย่างนี้ก็โอเคแล้ว แม้อิตไม่มีเทคโนโลยี ผู้สอนแค่สอนอธิบายบนกระดานนิด ๆ แต่สมัยปัจจุบันบางเรื่องบางปัญหาเปิดให้นักเรียนดูในคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตต่าง ๆ” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาชมะห์ นิแฉ ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวินาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบการเรียนการสอนของวิชาฟิกฮในสถาบันปอเนาะคิดว่าอยู่ในเกณฑ์ดี บางปอเนาะเขาไม่อยากจะเปลี่ยนแปลงอะไรมาก เพราะต้องการรักษารูปแบบเหล่านี้ไว้” (บาชมะห์ นิแฉ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะชากี ยูปูลา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนูรุลฮูดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่ารูปแบบการสอนของปอเนาะยังดี เพราะถ้าไม่ดีก็ไม่สามารถผลิตนักเรียนที่ดีในสังคมได้” (มะชากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกริเยห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่เปลี่ยนแปลงเท่าไรกับสมัยก่อน รูปแบบการสอนก็ยังเหมือนเดิม และคิดว่ารูปแบบการสอนของปอเนาะยังดี เพราะถ้าไม่ดีก็ไม่สามารถผลิตนักเรียนที่ดีในสังคมได้ แต่ที่เราเห็นวันนี้เด็กที่จบจากปอเนาะหลายคนแล้วที่สร้างคุณค่าให้แก่สังคมบ้านเรา อะไรที่มันดีอยู่แล้วก็ไม่จำเป็นที่เราปรับแก้อะไร เพราะบางทีเราไปแก้แล้วมันอาจจะทำให้เสียหายจากเดิมได้ ” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมีเยห์ ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี “คิดว่ารูปแบบการสอนของปอเนาะอยู่ในขั้นที่ดีแล้ว และคิดว่าปัจจุบันไม่ควรเปลี่ยนแปลงอะไรมาก และควรอยู่ในรูปแบบของอดีต นั่นก็คือตามที่เราเห็นอยู่ใน

รูปแบบของปัจจุบัน แม้มันไม่เหมือนแบบเป๊ะ ๆ แต่อยู่ในเกณฑ์คล้าย ๆ กันจากการเรียนการสอนของปอเนาะในอดีต” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับมุมมองของผมแล้วรูปแบบการเรียนแบบนี้เพียงพอแล้วสำหรับ” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบการเรียนแบบนี้เพียงพอแล้วสำหรับและดีสำหรับการศึกษาวิชาฟิกฮ์ของทุกคนด้วย” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ หนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมอะไรครับ” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ หนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ดีมากอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมอะไร” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะหนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับผมเรียนวิชาฟิกฮ์ของปอเนาะในปัจจุบันถือว่ายังใช้ได้ดีอยู่ เพื่อนๆ หลายคนที่มาเรียนที่นี้ก็พูดอย่างนี้ เราได้เรียนจากปากของบาบเองและได้ปฏิบัติในสิ่งที่เราเรียนกับการใช้ชีวิตในปอเนาะ” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะหนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาดา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “รูปแบบการเรียนของปอเนาะ นอกจากหนังสือและตำราของเราที่ผู้สอนบรรยายให้เราแล้วก็จะมีกระดานดำเพื่อไว้เขียนและอธิบายให้เราได้เข้าใจมากขึ้น และสมุดของตนเองที่มีไว้สำหรับจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ผู้สอนสอนให้แก่เรา และนำมาสอนต่อให้กับนักเรียนรุ่นน้องต่อ” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

สำหรับในกรณีมีหลายทัศนะท่านใช้หลักการตัจญีหฺ (تحیح) อย่างไร พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า สำหรับในกรณีที่มีหลายทัศนะผู้สอนจะใช้หลักการตัจญีหฺ (تحیح) หลายวิธี เช่น การใช้การตัจญีหฺจากอุลามาอฺในการพิทวาและใช้คำอุลามาอฺที่มีความเก่งและมีความจำดี การค้นหากจากกิตาบบของระดับผู้รู้ที่ได้ยกย่องจากทั่วโลก การเอาทัศนะที่มีอุลามาอฺหลายทัศนะเห็นพ้อง

ต้องกัน และไม่ขัดกับอัลกุรอานและอัลฮาดิษ การใช้หลักการตรึงที่นับถือ (المعتمد) ที่สุด เป็นต้น ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะเนอดารุสสลาม ตำบลสะเนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่ถ้าเราสอนแล้วไปเจอประเด็นเรื่องที่มีหลายทัศนะ วิธีการของเราคือใช้การตรึงด้วยวิธีการใช้การตีจากอุลามาอที่มีความเก่งและถนัดการยอมรับในมัซฮับต่างๆ โดยเฉพาะในมัซฮับของเราซาฟีอียะห์ ก็จะใช้แบบนี้เจอ” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลูมุดดีนียะห์ ตำบลสะเนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ค้นหาจากกิตาบของระดับผู้รู้ที่ได้ยกย่องจากทั่วโลก อย่างเช่น علقمة” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ต้องค้นหาจากหนังสือกิตาบของระดับผู้รู้ที่ยึดมั่นในอดีตและเป็นที่ยอมรับ แล้วนำมาตรึง” (สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิเตายาตุตดีนียะห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ก็ตรึงตามหลักของ المعتمد ที่อุลามายูได้กล่าวไว้เรียบร้อยแล้ว” (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดาร์มุสฟาฟีรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “หลักการตรึงด้วยการไปหาคำพิตวาของอุลามายูในมัซฮับซาฟีอีก่อน หากไม่ได้หากไปดูในมัซฮับอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้น หรือการใช้หลักการตรึงที่นับถือ (المعتمد)” (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสม่าแอ กาบิง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดาร์ลุอิมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “กรณีมีหลายทัศนะในมัซฮับอหฺมัดซาฟีอีใช้หลักการทัศนะที่รอฎีหะและมืองค์ประกอบของอุซูลฟิกฮของมัซฮับซาฟีอี” (แวสม่าแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหัยยะยา อาบูวะ ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “การใช้หลักตรึงจากกิตาบอย่างเช่น علقمة หรือคำพูดของอุลามายูที่ได้รับการยอมรับ และในกรณีมีหลายทัศนะในมัซฮับอหฺมัดซาฟีอีใช้หลักการทัศนะที่รอฎีหะและมืองค์ประกอบของอุซูลฟิกฮของมัซฮับซาฟีอี” (หัยยะยา อาบูวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอ ยะรังจังหวัด ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่โต๊ะครูปอเนาะก็จะใช้หลักการเดียวกับ คือ การตักเตือนจากคำพูดของอุลามาอ และก็ตามที่เกี่ยวข้องและได้รับการยอมรับ ที่สำคัญคือต้องไม่ขัดกับกับอัลกุรอานและอัลฮาดิษด้วย ” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาซมะห์ นิแว ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ค่อยแน่ใจนะ แต่โดยหลักแล้วเขาจะใช้ทางที่คนละที่ *المعلم* ที่สุด ” (บาซมะห์ นิแว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลสุตตายะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่เขาจะค้นหาและศึกษาจากตำราของระดับผู้รู้ในอดีตที่ยึดถือและเลื่อมใส เลื่องลือในอดีตแล้วนำมาตักเตือน” (มะซากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ส่วนใหญ่เอาที่คนะที่มีอุลามาอหลายที่คนะเห็นพ้องต้องกัน และไม่ขัดกับอัลกุรอานและอัลฮาดิษ” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอปอ ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุติ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ใช้ทางที่คนะที่ *المعلم* ที่สุด” (อาแว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โต๊ะครูจะใช้ทางที่คนะที่ *المعلم* ที่สุด” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟัร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “โต๊ะครูจะใช้ทางที่คนะที่ *المعلم* ที่สุด” (อับดุลกอฟฟัร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “บาบสอนให้ตักเตือนตามหลักของ *المعلم* ที่อุลามาอได้กล่าวไว้เรียบร้อยแล้ว” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรคอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ใช้ทางทัศนะที่ *المعلم* ที่สุด” (ฟูรคอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะลิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ใช้ทางทัศนะที่ *المعلم* ที่สุด” (มะลิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากุด นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “กรณีมีหลายทัศนะก็ใช้หลักการตรรกะที่นับถือ (*المعلم*) ที่สุด” (อิสมาแอล ล่ากุด {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีทัศนคติที่ดีต่อรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันปอเนาะ เพราะเห็นว่า รูปแบบการสอนของปอเนาะเป็นการเรียนแบบรับความรู้จากปากต่อปากซึ่งเป็นแบบนี้มาตั้งแต่อดีตแล้ว ผลผลิตหรือลูกศิษย์ที่มีคุณภาพก็มากมาย จึงไม่มีเหตุใดที่ควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนเพราะนี่เป็นความต้องการของนักเรียนที่เข้ามาเรียนในปอเนาะอย่างไรก็ตามในการพัฒนาการศึกษาวิชาฟิสิกส์ในสถาบันปอเนาะนั้นผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมองว่าควรพัฒนาในด้านสื่อที่สามารถช่วยเป็นแนวทางในวิธีการอธิบายเนื้อหาให้เข้าใจอย่างละเอียดแก่ผู้เรียน ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่า ไม่มีวิธีใดทั้งนั้น เพราะโต๊ะครูมีการพัฒนาได้ดีมากกว่าคนรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ไม่มาก และแนวคิดไม่มีความสมบูรณ์พอที่จะมีวิธีการในการพัฒนาในสถาบันปอเนาะ ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนอदारุสลาม ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่น่าต้องพัฒนาอะไรมาก วิชาฟิสิกส์ที่ใช้สอนก็ยังใช้ได้ ส่วนวิธีการก็เป็นในรูปแบบเดิมที่ยังเป็นที่ต้องการของชาวบ้านอยู่ เด็กๆ เขามีความสุขกับการได้ใช้ชีวิตแบบเด็กปอเนาะ” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอูลอูลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับปอเนาะที่ขยายเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพราะปอเนาะเหล่านี้ค่อนข้างจะมีการปรับตัวให้เท่าทันการศึกษาในปัจจุบัน หรืออาจจะถูกบีบจากหน่วยงานของรัฐก็ได้ อยู่แบบนี้ก็อยากให้นำเอาสื่อต่างๆ ที่สามารถช่วยในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ได้ก็ดี แต่เราก็ไม่ควรลืมวิธีการดั้งเดิมด้วย น่าจะเป็นการเอาสื่อมาปรับใช้ให้เหมาะสมเท่านั้น” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอ๊ะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ต้องพัฒนาอะไร เพราะตอนนี้ก็ยังสามารถ

สอนรายวิชาฟิสิกส์ได้ดีและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านด้วย”(สาและ แวดาโอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับลอุฮาซิส สื่อเตาะ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮิตายาตุตติเนียนีห์ ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีอะไรต้องแก้ไข อยู่อย่างนี้ และดีมากแล้ว”(อับลอุฮาซิส สื่อเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอัดนัน สาคอ โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดาร์ลุมสุฟิรีน ตำบลสะโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่าไม่เห็นต้องไปพัฒนาอะไร เพราะวิชาฟิสิกส์เราสอนกันมาหลายร้อยปีไม่ค่อยมีปัญหาแต่กลายเป็นว่าเรามาจัดการปัญหาความไม่รู้ของชาวบ้านได้ดี ถ้าจะพัฒนาให้มาพัฒนาอาคารปอเนาะซิจะดี (อัดนัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กาบิง โตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลฮีมาน บือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ต้องพัฒนาในด้านสื่อและวิธีการอธิบายให้ละเอียด เพื่อประโยชน์ในการให้ผู้เรียนเข้าใจฟิสิกส์มากขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องสถาบันปอเนาะยังรูปแบบการสอนในรูปแบบดั้งเดิมจนศรัทธา หากเราจะมาเปลี่ยนแปลงบกระหันหันคงคุยกันยาก” (แวสมาแอ กาบิง {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายหย๊ะยา อาบวะ ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ต้องพัฒนาอะไรเพราะตอนนี้ก็เรียนได้ปกติ” (หย๊ะยา อาบวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลุลูมุดติเนียนีห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เราต้องพัฒนาผู้เรียนมากกว่ามาให้ความสำคัญกับการปรับแก้ตำราที่บรรดาอุลามอาเขาทำมาดีแล้ว” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาซมะห์ นิแฉ ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะอามีนาวิทยา ตำบลสะนอ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับครูบางท่านอาจจะใช้สื่อประกอบในการสอนวิชาฟิสิกส์ ถ้ามีภาพก็จะนำมาให้นักเรียนดูเพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้นหรือไม่ก็ทำให้นักเรียนดูว่าเป็นแบบไหนเป็นต้น ถือเป็นเรื่องนี้ถ้าอยากให้มีการพัฒนาการสอนวิชาฟิสิกส์ก็อยากให้สถาบันปอเนาะเปิดใจในการเอาสื่อมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนด้วยก็ดี เพราะการศึกษามันก้าวไปไกลแล้ว ซึ่งการเอาสื่อมาปรับใช้ไม่ใช่ว่าเราจะทิ้งการสอนแบบเดิมไปหมด แต่มันก็การเติมเต็มหรือทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม” (บาซมะห์ นิแฉ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโตะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮูตายะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ต้องพัฒนาอะไรมาก ตอนนี้

ระบบที่ใช้ในการสอนวิชาฟิสิกส์ดีแล้ว อยู่ที่คุณผู้เรียนว่าจะเอาความรู้หรือไหม” (มะซากิ ยูบุลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะนนะห์ฏอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ผมคิดว่าถ้าปอเนาะขนาดเล็กก็อยากให้อยู่แบบเดิม คือ บรรยายสอน ส่วนปอเนาะที่ขยายแล้วก็ควรมีการนำเอาสื่อต่างๆ มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ด้วย เพราะตอนนี้ก็มีหลักสูตรรองรับแล้ว” (มะซากิ ยูบุลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอาแว ตอโป ผู้ช่วยโต๊ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมียะห์ ตำบลปิตุมุติ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ข้อเสนอแนะอะไร เพราะการสอนฟิสิกส์ปอเนาะยังอยู่ในเกณฑ์ที่ดี” (มะซากิ ยูบุลา {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต๊ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีวิธีใดทั้งนั้น เพราะโต๊ะครูมีการพัฒนาได้ดีมากกว่าคนรุ่นอย่างเราที่มีประสบการณ์ไม่มาก และแนวคิดไม่มีความสมบูรณ์ที่จะมีวิธีการในการพัฒนาในสถาบันปอเนาะ” (ฟิกรี โต๊ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุดม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิชยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่า ไม่มีอะไรต้องแก้ไข อยู่อย่างนี้และดีมากแล้ว” (อับดุลกอฟฟิร อุดม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญกฤษ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีอะไรต้องพัฒนา ครับ” (รอเซต สหาญกฤษ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะ เพราะการพัฒนาวิชาฟิสิกส์ของปอเนาะสมบูรณ์พอสมควรแล้ว เรามีหน้าเรียนแล้วเอาความรู้ไปเผยแพร่ให้ชาวต่อนี้คือหน้าที่เรา” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีอะไรต้องแก้ไขอยากให้อยู่แบบนี้ เพราะมันดีแล้วสำหรับผม” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนนะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดากา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่น่ามี เพราะการศึกษาคนในอดีตทำถูกแล้ว” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การศึกษาวิชาชีพยังไม่จำเป็นต้องพัฒนา
 ใดๆ เพราะการเรียนการสอนวิชาชีพในปัจจุบันก็ยังสามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี แม้
 รูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบเดิมคือการบรรยายและอธิบายให้ผู้เขียนเข้าใจก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้
 คือวิถีของปอเนาะที่อยู่คู่กับชุมชนมานานแล้ว อย่างไรก็ตามบางคนก็เห็นว่าอยากให้มีการนำสื่อมา
 ปรับใช้ในการเรียนการสอนด้วยเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงให้ข้อเสนอแนะ
 สำหรับวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ โดยบริบททั่วไปของคนที่ประสบความสำเร็จจริงๆ จาก
 การเรียนในสถาบันปอเนาะนั้น ผู้เรียนต้องเรียนนานๆ กล่าวคือผู้เรียนต้องมันทบทวนตำราอยู่บ่อยๆ
 โดยเฉพาะการตั้งวงกับเพื่อนๆ ในการเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน และที่สำคัญต้องขยันในการที่
 เข้าไปปรึกษาบาบอเพื่อให้อธิบายเพิ่มเติมสำหรับประเด็นในที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ ซึ่งการปฏิบัติตนเช่นนี้
 คือแนวทางการเรียนของบรรพบุรุษหรือผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จในอดีตที่จำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่
 ต้องนำมาปรับใช้ ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นายอับดุลอาซิส ยานยา โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะสะนะฮ์ดารุสลาม ตำบลสะ
 เสนอ อำเภอ ยะรังจังหวัด ปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “สำหรับคำยาก ๆ ที่เจอในตำราควรไป
 หาหรือถามผู้ใหญ่ ผู้รู้และทำเป็นรายงานแจกนักเรียนก่อนเรียน” (อับดุลอาซิส ยานยา {สัมภาษณ์},
 20 ธันวาคม 2562)

นายอาหามะ กาแบ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอียาอุลูลูมุดดีนียะห์ ตำบล
 สะนะฮ์ อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “เมื่อไม่มีปัญหาก็แสดงว่าไม่
 จำเป็นต้องแก้ไขอะไรเพราะระบบเดิม ก็ตามเดิมทั้งหมดที่ดีที่สุดแล้ว” (อาหามะ กาแบ {สัมภาษณ์},
 21 ธันวาคม 2562)

นายสาและ แวดาโอะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะพัฒนาวิทยา ตำบลสะดาดา
 อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คิดว่าไม่เห็นต้องแก้ไขอะไร” (สาและ แวดา
 โอะ {สัมภาษณ์}, 21 ธันวาคม 2562)

นายอับดุลอาซิส สือเตาะ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮีดายาตุตดีนียะห์
 ตำบลสะโตะ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่รู้ว่าจะแก้ปัญหอะไร เพราะ
 ระบบปอเนาะคืออยู่แล้ว ถ้าจะให้หน่วยงานรัฐมาเกี่ยวข้องเกรงจะมีปัญหาต่างๆ เข้ามาในปอเนาะอีก”
 (อับดุลอาซิส สือเตาะ {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายอีดัน สาคอ โต๊ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะมะฮัดดารุลมุสาฟิรีน ตำบลสะโตะ
 อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ต้องแก้ไขอะไร เพราะไม่ได้มีปัญหาอะไร
 เกิดขึ้นต่อการศึกษาวิชาชีพ แต่อยากผู้ปกครองส่งลูกๆ มาเรียนปอเนาะ แม้กำไรบนโลกไม่เห็นมาก
 นัก แต่กำไรอากิรัตลูกๆ ท่านมีแน่นอน” (อีดัน สาคอ {สัมภาษณ์}, 19 ธันวาคม 2562)

นายแวสมาแอ กaping โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะดารุลอีมาน ปือแนบองอ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มี เพราะไม่รู้ว่าจะแก้ปัญหอะไรในเมื่อการสอนวิชาฟิกฮไม่ได้มีปัญหาที่กลับมีผลดีต่อผู้เรียนและชาวบ้านที่สนใจ” (แวสมาแอ กaping {สัมภาษณ์}, 17 ธันวาคม 2562)

นายหย๊ะยา อาบวะ โต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอัลอะห์มาดียะห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “อยากให้เด็กที่มาเรียนสนใจเรียนกว่านี้ ถ้าสามารถแก้ปัญหเรื่องนี้ได้ก็จะดี เพราะเด็กส่วนมากนิสัยไม่ดีเนื่องจากสังคมแวดล้อมมีแต่ของยั่ววันฟูมมันเป็นปัญหาหลักมากกว่าเราจะมีแก้ไขเรื่องตำรา” หย๊ะยา อาบวะ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอิสมาแอล ยานยา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุลุมุดดีนี ยะห์ ตำบลสะนอ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “คือต้องเรียนให้นาน ๆ และขยันฝึกฝนอย่างเป็นประจำและไม่หลงกับสิ่งภายนอกการศึกษา” (อิสมาแอล ยานยา {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นางสาวบาซมะห์ นิแ่ว ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาปอเนาะอามีนาวินาวิทยา ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “อยากให้แก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพการศึกษาของเด็กมากกว่าการแก้เรื่องตำรา โดยเฉพาะการปลูกฝังของพ่อแม่ในการให้ความสำคัญเรื่องการเรียนรู้แบบปอเนาะให้มาก” (บาซมะห์ นิแ่ว {สัมภาษณ์}, 20 ธันวาคม 2562)

นายมะซากี ยูปูลา ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนุรุลฮุกดาเยห์ ตำบลยะรัง อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่ทราบแนวทางการในการแก้ไข” (มะซากี ยูปูลา {สัมภาษณ์}, 23 ธันวาคม 2562)

นายอิบรอเฮม สามะอาลี ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะนะห์ฎอตุลฟิกรียะห์ ตำบลประจัน อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ” (อิบรอเฮม สามะอาลี {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายอาแ่ว ตอปอ ผู้ช่วยโต้ะครูจากสถาบันศึกษาสถาบันปอเนาะวะห์ดาตุลอิสลามมี ยะห์ ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะ เพราะไม่มีอะไรต้องแก้ไข” (อาแ่ว ตอปอ {สัมภาษณ์}, 18 ธันวาคม 2562)

นายฟิกรี โต้ะมิ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นะห์ฎอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ตำราคืออยู่แล้ว ไม่ต้องแก้ไขอะไรเลย” (ฟิกรี โต้ะมิ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอับดุลกอฟฟิร อุคม นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะอิสยาอุลอุลุมุดดีนียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะเพราะไม่มีปัญหาอะไรต้องแก้ไข” (อับดุลกอฟฟิร อุคม {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายรอเซต สหาญฤกษ์ นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะ เพราะเป็นที่ยอมรับและเลื่องลือในอดีตจนถึงปัจจุบัน” (รอเซต สหาญฤกษ์ {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายฟูรกอน หะเต็ง นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะ นหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีปัญหาอะไร เหตุผลเหมือนที่กล่าวมาข้างต้น” (ฟูรกอน หะเต็ง {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายมะสิบรี มะลี นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ” (มะสิบรี มะลี {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

นายอิสมาแอล ล่ากูต นักเรียนจากสถาบันศึกษาปอเนาะนหะห์ฏอตุลอิสลาฮียะห์ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่า “ไม่มีข้อเสนอแนะ เพราะอย่างที่บอกแล้วว่าตำราดีแล้ว” (อิสมาแอล ล่ากูต {สัมภาษณ์}, 26 มกราคม 2562)

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่เป็นปัญหาจากการใช้ตำราวิชาฟิสิกส์คือในตำราวิชาฟิสิกส์ของสถาบันปอเนาะบางเล่มจะมีคำยากในการเข้าใจของผู้เรียน ฉะนั้นข้อเสนอแนะต่อผู้เรียนคือต้องมันฝึกฝนตนเองตลอดเวลา โดยเข้าไปปรึกษาบาบอและร่วมกันแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ ด้วยกัน ในส่วนของโต๊ะครุก็ควรมีการทำหนังสือหรือเอกสารประกอบการอธิบายคำยากๆ ให้มากขึ้นเพื่อเกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี